

Ampliar la mirada sobre les violències de gènere

Cap a un model d'atenció
a persones LGTBI

Autores

Míriam Solá i Nagore García
(Fundació Surt)

Disseny i maquetació

Ainara Fernandez Beristain

Coordinació del projecte LOOK WIDE

Fundació Surt

Entitats del partenariat

Differenza Donna

Dissens

Háttér Society

KMOP

Publicació co-finançada per la Unió Europea en el marc del Programa REC (2014-2020). Els continugts d'aquesta publicació són responsabilitat de les autores i no reflexen en cap cas les opinions i la visió de la Comissió Europea.

INDEX

PREFACI	4
PRÒLEG	8
AGRAÏMENTS	11
INTRODUCCIÓ	13
1. METODOLOGIA	20
1.1. Fase de recerca	20
1.2. Fase de formació i elaboració del material	22
2. REFLEXIONS SOBRE EL MARC CONCEPTUAL I LEGAL	24
2.1. Articular la perspectiva de gènere i de la diversitat sexual	24
2.2. Marc legal de les violències de gènere	28
3. VIOLÈNCIES DE GÈNERE CONTRA LES PERSONES LGTBI	33
3.1. Conceptualització de les violències de gènere	33
3.2. Interseccionalitat i violències de gènere	34
3.3. Àmbits i tipus de les violències de gènere contra les persones LGTB	38
4. VIOLÈNCIA EN LES RELACIONS SEXO-AFFECTIVES LGTBI	52
4.1. Per què parlem de violència en les relacions sexo-afectives LGTBI	52
4.2. Aspectes específics	53
4.3. Característiques comunes	55
4.4. Mites sobre les relacions sexo-afectives LGTBI	56
5. RECOMANACIONS PELS SERVEIS D'ATENCIÓ	63
5.1. Què significa ampliar la mirada	63
5.2. Principals dificultats d'accés als serveis i recursos d'atenció	67
5.2.1. Barreres estructurals	67
5.2.2. Barreres personals o interpersonals	68
5.3. Claus per millorar l'accessibilitat dels serveis d'atenció en violència	72
5.4. Elements a tenir en compte en l'atenció directa i l'acompanyament	75
5.5. Qüestions per repensar els circuits d'abordatge de les violències masclistes	77
6. REFLEXIONS FINALS	80
7. GLOSSARI	83
8. REFERÈNCIES	88

PREFACI

Com sabem l'ordre de gènere constitueix una de les bases de la nostra societat. Dóna una determinada intel·ligibilitat a les relacions humanes i estableix quins cossos, identitats, desitjos, rols, expressions són llegits com a "normals", mentre tot allò que se'n desvia rep invisibilitat, sanció social, i malauradament, sovint també violència de diferents tipus. Posar nom a aquestes exclusions i violències ha estat una de les lluites principals dels moviments feminista i LGBTI: visibilitzar-les per poder-les combatre, i per aconseguir que les administracions públiques assumeixin aquesta lluita com una tasca pròpia i desenvolupin sistemes de suport i acompanyament per les persones que les pateixen.

Tanmateix, les eines de política pública que s'han anat generant no són suficients encara, ni de lluny, per l'enormitat de la tasca. No abasten la complexitat de les problemàtiques que pateixen les dones i les persones amb identitats, orientacions o expressions de gènere no normatives. De fet, la pròpia definició de les violències vinculades al sistema heteropatriarcal ha estat, als darrers anys, un camp de batalla i una història d'assaig i error, d'exclusions i silencis. No és un tema resolt encara.

En el seu moment el marc conceptual de la violència de gènere va suposar un avanç important. Responent a l'exigència històrica del moviment feminista, va permetre visibilitzar públicament la violència que sofreixen les dones a causa del substrat de desigualtat i de relacions de poder entre dones i homes. La va treure de l'espai privat per portar-la a la llum pública com un afer de la màxima incumbència. Tanmateix, tot i que va aportar una lectura feminista de la violència també es va optar per una definició restrictiva, cenyint-se només a la violència en la parella (i exparella) heterosexual. Altres tipus de violències en van quedar fora, el que ha generat noves desproteccions i desajustos que han estat denunciats en els darrers anys persistentment.

En el propi col·lectiu de dones, tant les problemàtiques de les dones lesbianes i trans, així com la violència de gènere soferta en l'àmbit familiar, laboral o social i comunitari van quedar fora del marc normatiu estatal. En conseqüència algunes víctimes de violència no tenen dret a protecció i es generen desigualtats profundes i injustificables entre les mateixes (i sovint els seus fills). Un exemple punyent, entre molts d'altres, és la invisibilització i no comptabilització dels feminicidis efectuats fora del marc de la parella, que desprotegeix molt en particular a les dones cis i trans que exerceixen la prostitució. Encara que posteriorment la Llei catalana contra la violència masclista de 2008 va incorporar una mirada més enllà de la parella, tot i així els serveis d'atenció segueixen enfocant-se molt especialment a un perfil determinat de dona i de tipus de violència, especialment la que es dona en la parella heterosexual. La inclusió de la diversitat en els serveis d'atenció a la violència masclista –en particular la diversitat sexual i de gènere però també altres tipus de diversitats- és encara una assignatura pendent.

Per la seva banda, les violències que pateixen les persones LGTBI també han estat històricament ignorades. Han estat les pròpies entitats i activistes les que les han posat de relleu i han generat les primeres iniciatives per a donar suport i acompanyar a les persones que les pateixen, però encara no s'ha desenvolupat un marc d'atenció públic coherent i comprensiu. Les incipients respostes generades han tendit a partir d'una perspectiva antidiscriminació, centrada en la resposta individual, i no tant en combatre els aspectes més estructurals de la desigualtat per raó de la diversitat sexual i afectiva. Així, si bé la LGTBIfòbia ha rebut més atenció i ha protagonitzat iniciatives rellevants els darrers anys, en canvi l'abordatge de les violències sexoafectives que pateixen les persones LGTBI és quelcom pel què encara no s'ha desenvolupat un model específic de resposta institucional.

En el moment actual, toca donar un nou pas més enllà de la identificació

i posada en marxa dels primers dispositius per combatre les violències de gènere i la ubicació d'aquests temes com un afer de preocupació pública de primer ordre. S'ha fet evident la complexitat i el caràcter polièdric del fenomen de les violències de gènere i s'han visibilitzat les exclusions que generen tenir uns serveis unidimensionals (bé orientats a les dones, bé orientats a les persones LGTBI) i una administració pública profundament segmentada per temàtiques. Cada cop més s'estén la consciència de la necessitat d'anar a l'arrel del sistema heteropatriarcal per realment transformar-ne els fonaments i tallar d'arrel amb tanta violència i patiment. Tenim per endavant la tasca d'obrir l'abast del terme violència de gènere i d'integrar la diversitat sexual i de gènere –així com altres diversitats i eixos de desigualtat– en els serveis destinats a detectar, atendre i combatre la violència.

En aquest context, el document que tenim entre mans constitueix una aportació crucial. Descriu en detall les exclusions i necessitats no cobertes que persisteixen, i assenyala els punts clau que cal abordar per realment poder posar en marxa un sistema de suport i atenció a les violències de gènere que pateixen les persones LGTBI, des d'una perspectiva crítica però també aterrada a la realitat dels serveis i marcs normatius amb què comptem.

A més, reflexiona i aporta propostes elaborades des del diàleg i la pròpia pràctica de l'atenció directa i del coneixement acumulat dels i les professionals i activistes que dia a dia combaten aquestes violències i lluiten per donar eines a les persones per a millorar les seves vides.

Amb aquest llibre ens conviden a revisar i repensar els serveis públics per a que siguin cada vegada més inclusius i permetin atendre a totes les vivències des de la seva especificitat, donant suport a tothom i contribuint a desmantellar l'arrel comuna del sexisme i la normativitat de

gènere. La tasca és ingent però cal que ens hi posem de forma urgent per no deixar ningú fora. No queda més que agrair la feina feta, recollir les preguntes plantejades i preparar-nos per donar-hi resposta. Ens hi posem.

Laura Pérez Castaño

Tinenta d'alcaldia de Drets socials, justícia global, feminismes i LGTBI

PRÒLEG

Probablement, podem estar d'acord que la violència és un problema independentment de qui l'experimenta. Sabem que la violència s'experimenta i se sosté mitjançant normes culturals i expectatives i estructures de desigualtat.

Tenim el concepte de violència de gènere en ús per part de governs i ONGs i, recentment, ha estat revisat per l'Organització Mundial de la Salut. També tenim el concepte de violència relacionada amb el gènere¹, que es va crear per reduir la distància entre la violència de gènere i l'homofòbia, la lesbofòbia i la transfòbia, i per ampliar, així, la definició de la violència, amb l'objectiu d'evitar que l'atenció estigui limitada per la identitat.

La violència relacionada amb el gènere es defineix com "l'assetjament, discriminació o violència sexista, sexualitzadora o basada en normes" i, per tant, inclou la normativitat de gènere, sexualitat i sexe, així com la violència contra dones i nenes (Alldred, 2012; Alldred i Biglia 2015). Aquesta definició relaciona la violència amb el concepte de gènere: tant la violència que s'estructura per l'eix primari de la desigualtat de gènere, com la violència (directa o simbòlica) que és provocada pel concepte de gènere mateix.

Per tant, cal reconèixer la normativitat de gènere, l'existència del binarisme de gènere, l'homofòbia, la transfòbia, així com la desigualtat que pateixen les dones: sexisme, misogínia, violència sexual i assetjament sexual. Aquesta necessitat sorgeix de la intenció de reconèixer la intersecció del gènere amb l'edat, la raça, la classe, la sexualitat i altres normes corporals. Unes interseccions que podrien produir diferents expressions de violència, directes o indirectes, en les dimensions física, social o simbòlica.

1 · En la versió original en anglès es refereix als termes *gender-based violence*, aquí traduït com a "violència de gènere" i al terme *gender-related violence*, aquí traduït de manera literal com a "violències relacionades amb el gènere". L'aposta de les violències relacionades amb el gènere és que sigui una definició menys restrictiva que la de la violència de gènere en singular.

En el transcurs del projecte GAP Work, un projecte d'investigació i acció en què vam participar quatre països, a vegades, l'ús del concepte semblava reduït a un enfocament merament sumatiu (Lorde, 1984), que funcionava com "violències relacionades amb el gènere = violència de gènere + homofòbia". Cada país va realitzar la intervenció tal com va resultar-li possible atès el seu context polític. També vam identificar diferències en la comoditat a l'hora de treballar amb la crítica a les normes de gènere i el qüestionament de les categories identitàries per part de diferents grups professionals (Alldred et al 2015).

El projecte GAP Work va centrar-se en professionals en contacte diari amb infants i adolescents i, malgrat que els recursos formatius desenvolupats durant el projecte continuen sent rellevants (i disponibles a l'enllaç anterior), no va comptar amb serveis especialitzats ni recursos d'atenció directa i d'acompanyament. Els serveis d'atenció a situacions de violència encara requereixen satisfer les necessitats de totes les persones supervivents, amb un finançament que respongui adequadament a les seves necessitats.

Per tant, el treball del projecte Look Wide, centrat a integrar el reconeixement de la diversitat de gènere i sexual en els serveis d'atenció de situacions de violència, és essencial. Una altra bona decisió de finançament de la Comissió Europea. La col·laboració internacional de dos anys ha produït noves investigacions empíriques, formació i un material de recomanacions per a professionals.

Aquest material s'adreça a professionals que treballen en serveis especialitzats en violències de gènere o de suport a persones LGBTI i ajudarà altres professionals a ampliar els seus serveis per tal d'atendre una pluralitat i diversitat de persones.

A més de la seva contribució a la política i la pràctica dels serveis de suport,

el desenvolupament del marc conceptual del projecte Look Wide és una contribució molt important, ja que amplia l'abast del terme violència de gènere, obre el camí cap a una major justícia i ajuda que les persones no vegin denegada la seva atenció a causa de la seva identitat.

Felicitats a tot l'equip i a Surt per aconseguir finançament i dirigir el projecte. Gràcies a les professionals de serveis que llegeixen aquest material per assegurar-se que les definicions i identitats no dificulten el reconeixement de la necessitat ni de la prestació de suport. Juntes estem treballant per un futur en què cap persona quedi exclosa a causa de qui és.

En un moment en què, internacionalment, veiem el ressorgiment de la política neoconservadora i de dretes, els serveis inclusius i els serveis de suport en conjunt necessiten ser defensats més que mai. Alhora, la necessitat de defensar els serveis i recursos d'atenció amenaça la feina de prevenció de les violències que també hem de fer. Amb el creixement de la misogínia crua i l'assetjament sexual per part d'homes en posicions de poder i la violència de l'Estat contra les minories sexuals en algunes parts d'Europa, és cada cop més important qüestionar les normes de comportament –el món quotidià és problemàtic, com va demostrar Dorothy Smith– i proclamar una visió europea de la igualtat que rebutgi la discriminació i que ens uneixi contra la victimització.

Pam Alldred, Universitat de Brunel, Londres, Regne Unit, UE.

Investigadora principal:

Projecte de treball GAP (<http://sites.brunel.ac.uk/gap>).

Investigadora principal:

Universitats que donen suport al projecte de víctimes de violència sexual (www.USVReact/eu)

AGRAÏMENTS

Aquest material ha estat possible gràcies a la participació de diverses persones, organitzacions i institucions. Volem agrair a totes les persones que, al llarg de dos anys, s'han vinculat, d'alguna manera, al projecte Look Wide².

En primer lloc, estem molt agraïdes a les participants a les entrevistes, que van compartir els seus coneixements i experiències en relació amb la LGTBI-fòbia i la integració d'una mirada feminista i de diversitat sexual i de gènere en l'abordatge de les violències. Les vostres visions han fet possible aquest recurs i esperem que sigui una eina útil per continuar fent els serveis més inclusius i accessibles per a les persones LGTBI.

En segon lloc, volem donar les gràcies a les professionals que van participar a la formació "Ampliant la mirada sobre les violències de gènere. Eines per a l'abordatge i l'atenció a persones LGTBI", celebrada a L'Espai Francesca Bonnemaison els mesos de febrer i març del 2019. La vostra implicació va fer possible un diàleg crític molt inspirador. Aquestes pàgines també es nodreixen de les vostres aportacions i reflexions.

A més, durant les diferents fases del projecte, vam comptar amb la col·laboració voluntària i desinteressada d'algunes persones expertes. Aquest projecte no hauria estat possible sense la col·laboració de Míriam Vázquez, Laura Macaya i Miquel Missé. També de Sam Fernández i de Laia Costa, que van participar en els seminaris d'intercanvi d'experiències a Berlín i Roma, respectivament.

Hem d'agrair al partenariat del projecte a Europa l'esforç de treballar de manera conjunta i generar consens, a pesar de les diferències legals i polítiques dels nostres contextos i malgrat les divergències conceptuals sobre

2 · Look Wide. Developing a working method to support LGBTI victims of GBV by integrating gender and sexual diversity ("Mirada àmplia. Desenvolupant un mètode de treball per a l'atenció a víctimes LGTBI de violències de gènere que integri la perspectiva de gènere i de la diversitat sexual") finançat pel Programa de Drets, Igualtat i Ciutadania de la Comissió Europea.

les violències contra les persones LGTBI. Aquest recurs també és resultat d'aquest procés amb Gabriel Nox Kohnke i Katharina Krämer, de Dissens (Berlín); Sabrina Frasca i Chiara Spampinati, de Differenza Donna (Roma); Bea Sándor i Szilvia Hauer, de Hátter (Budapest), i Akis Pantazis i Nancy Papatasiou, de KMOP (Atenes).

Finalment, volem mostrar la nostra gratitud a les institucions sòcies, pel seu suport i per facilitar la implementació de les activitats. Gràcies a l'Ajuntament de Terrassa, la Regidoria de Feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona, la Gerència de Serveis d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona i la Direcció General d'Igualtat del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya

INTRODUCCIÓ

El material que tens a les mans s'emmarca dins del Look Wide, un projecte d'investigació social aplicada que aposta per **ampliar la mirada sobre les violències des de la perspectiva de la diversitat sexual i de gènere** i, així, contribuir a desenvolupar una metodologia feminista d'atenció a persones LGTBI.

A Catalunya, arran de la Llei 11/2014 i, sobretot, en els darrers dos anys, diverses administracions públiques han començat a desenvolupar polítiques i serveis en matèria de diversitat sexual i de gènere. Un exemple serien instruments com els plans locals d'igualtat per a la diversitat afectiva, sexual i de gènere, el recentment inaugurat Centre LGBTI de l'Ajuntament de Barcelona o els SAI d'alguns municipis i consells comarcals³.

En un gran nombre de municipis, les polítiques LGTBI s'han ubicat dins de les regidories i àrees de ciutadania, drets socials o igualtat i han compartit les mateixes perspectives i recursos i, fins i tot, les mateixes figures polítiques o tècniques, amb les polítiques de gènere. La Regidoria de Feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona n'és un exemple pioner, però també molts altres ens locals han optat per situar aquestes polítiques en una mateixa àrea.

En el context de la demarcació de Barcelona, a escala local, aquesta ubicació conjunta està prou estesa i és una bona notícia en termes d'interseccionalitat. Tanmateix, manca una reflexió prèvia, més general, sobre per quina raó les polítiques LGTBI, juntament amb les polítiques de dones, gènere o feminismes, han de formar part dels departaments i àrees d'igualtat. És a

3 · Actualment, Catalunya compta amb més de 76 punts d'atenció LGTBI (SAI) que s'integren dins de la Xarxa SAI, impulsada per l'Àrea LGBTI de la Direcció General d'Igualtat de la Generalitat de Catalunya i diverses administracions locals. Per a més informació: (https://dixit.gencat.cat/ca/detalls/Noticies/xarxa_sai_lgtbi_43_punts_preveu_2020_superi_centenar)

dir, cal una anàlisi crítica més profunda sobre **què implica** incorporar les polítiques LGTBI a les polítiques d'igualtat i, sobretot, què suposa aquesta incorporació **pels recursos actuals d'abordatge de les violències masclistes**.

Les polítiques LGTBI i les polítiques de gènere comparteixen la mateixa arrel. Ambdues tenen l'objectiu d'erradicar les desigualtats que deriven del sistema de gènere. **Les violències de gènere afecten principalment les dones, però també les persones que tenen una sexualitat o un gènere no normatiu**. Per tant, si es considera que les desigualtats i violències que viuen les dones i les persones LGTBI formen part d'un mateix sistema sexe-gènere i tenen una mateixa font d'opressió, com es pot articular, des dels diferents programes i serveis, la lluita contra aquestes dues desigualtats?

Els **nous serveis LGTBI** ofereixen informació i assessorament en diferents àmbits i acompanyament a l'hora de tramitar incidències relacionades amb discriminacions LGTBIfòbiques. Malgrat això, aquests recursos **no assumeixen els casos de violència que requereixen una atenció psicològica especialitzada, en el marc d'un procés de recuperació a mitjà o llarg termini**, que pot incloure o no l'accés a un recurs d'acollida.

De fet, l'atenció a les situacions de violència viscudes per persones LGTBI, que impliquen un procés de recuperació, **no estan recollides en cap legislació vigent, ni a Catalunya ni a la resta de l'Estat. De fet, la major part dels serveis i recursos existents no la cobreixen formalment**. Fins i tot la violència en l'àmbit de la família o de les relacions sexo-afectives resta fora dels circuits territorials, tot i que les dones lesbianes i trans, a vegades, segons la sensibilitat professional, han estat ateses per alguns serveis especialitzats en violència masclista. També, dins del context català, alguns municipis més pioners comencen a derivar l'atenció a persones LGTBI en situacions de violència, des dels SAI al personal especialitzat dels SIAD o els CIRDA, en els casos que la persona atesa requereix un procés de recuperació.

Pel que fa a la **ciutat de Barcelona**, amb la creació de la Regidoria de Feminismes i LGTBI s'han fet importants passos en la promoció de la diversitat sexual i de gènere i l'atenció a persones LGTBI en el marc de les polítiques d'igualtat⁴.

Per una banda, en l'àmbit municipal, les persones LGTBI que han patit algun tipus de discriminació o atac per raó d'orientació sexual i identitat o expressió de gènere, són ateses a l'**Oficina per la no discriminació** de l'Ajuntament de Barcelona. Pel que fa al **Centre LGTBI**, ofereix informació, orientació i assessorament en diferents àmbits, però fins al moment no cobreix l'atenció especialitzada en violència.

Per altra banda, el **Servei d'Atenció, Recuperació i Acol·lida** (SARA)⁵, el principal servei municipal d'atenció específica per a persones víctimes de situacions de violència masclista, recentment **ha començat a oferir atenció a persones LGTBI**. Tot i ampliar la cobertura, la majoria de casos atesos dins del circuit de Barcelona són de violència masclista en l'àmbit de la parella heterosexual (Àrea Drets de Ciutadania, Participació i Transparència. Direcció de Feminismes i LGTBI, 2017), mentre que l'abordatge de la resta d'àmbits es troba en procés d'incorporació.

En definitiva, veiem com a Catalunya **l'atenció especialitzada en violència a persones LGTBI en el marc d'un procés de recuperació es troba en un moment de definició**, ja que, fins ara, aquesta realitat **no s'ha tingut en compte de manera específica en els dispositius existents** d'abordatge de les violències masclistes.

4 · Per a més informació: Mesura de govern "Millora del sistema per l'abordatge integral de les violències masclistes a Barcelona": https://ajuntament.barcelona.cat/dones/sites/default/files/documentacio/mesura_de_govern_violencia_masclista-final_0.pdf

5 · EL SARA és la porta d'entrada als recursos públics i privats d'acolliment d'urgència i de llarga estada per a persones en situacions de violència de gènere. A més, ofereix atenció integral en els processos de recuperació de les persones ateses, tinguin necessitat d'acollida o no.

Aquest material planteja algunes de les **implicacions teòriques i metodològiques que pot tenir la incorporació i articulació conjunta de la perspectiva de gènere i LGTBI a l'hora d'abordar les violències masclistes**. Es tracta d'aprofundir en aquesta relació i d'aportar algunes claus per aplicar aquest marc teòric en l'atenció a persones LGTBI en situacions de violència.

En aquest sentit, l'objectiu del document és facilitar elements que puguin **millorar la praxi professional dels serveis especialitzats**⁶ que atenen problemàtiques relacionades amb la violència de gènere. Això vol dir que, per una banda, es tracta d'un recurs adreçat a **professionals de serveis d'atenció a dones o d'abordatge de les violències masclistes** que vulguin adaptar les metodologies d'intervenció per tal d'incorporar-hi la perspectiva de la diversitat sexual i de gènere. Mentre que, per altra banda, també vol aportar eines a **professionals de serveis LGTBI**, per tal de millorar la incorporació de la perspectiva de gènere o feminista en l'abordatge de la LGTBIfòbia i en l'atenció a la discriminació per raó d'orientació sexual, expressió i identitat de gènere.

Al mateix temps, tot i que es tracta d'un material pensat per millorar la intervenció realitzada des dels recursos públics LGTBI i els circuits locals d'abordatge de les violències masclistes, també pot ser útil i aportar eines a **professionals d'entitats especialitzades** en gènere, violències o diver-

6 · Per serveis especialitzats de dones o de violència masclista, s'entén, per una banda, els serveis que tenen l'objectiu d'abordar la violència masclista, ja sigui des de l'atenció i recuperació de les dones que es troben en aquesta situació, des de l'atenció als homes que han exercit violència o bé des de la prevenció, identificació i detecció d'aquestes situacions.

En el territori català, formen part d'aquesta tipologia de serveis els SIAD, SIE, CIRD, pisos pont, cases i altres recursos d'acollida. A Barcelona, es compta amb recursos com els PIAD, SAH, SARA, CMAU-VM, així com els diferents recursos d'acollida que té la ciutat.

En la tipologia de serveis especialitzats, per altra banda, aquest projecte inclou els diversos serveis d'atenció a persones LGTBI, ja siguin els SAI, el Centre LGBTI de la ciutat de Barcelona o altres serveis locals adreçats a promoure la diversitat sexual i de gènere i a prevenir i abordar la LGTBIfòbia.

Finalment, per serveis no especialitzats, s'entén els serveis públics de caràcter generalista o especialitzats en àmbits concrets (serveis socials, habitatge, ocupació, seguretat, salut, educació, infància i joventut, etc.), que poden incloure l'abordatge de la violència de gènere entre les seves funcions, tot i que no de forma principal o prioritària.

sitat sexual. Cal reconèixer que, històricament, han estat les associacions i organitzacions LGTBI les que han assumit l'atenció i l'acompanyament al col·lectiu. Moltes d'aquestes organitzacions acumulen dècades de trajectòria i, avui dia, són entitats professionalitzades que fan atenció especialitzada en àmbits com la salut i els drets sexuals i reproductius, discriminacions i LGTBIfòbia, migracions i refugi o treball sexual.

També cal assenyalar que **les recomanacions que aquí es plantegen** no es consideren tancades, sinó que es presenten com un **bon punt de partida** per tal que els diferents programes i serveis elaborin les seves pròpies metodologies i protocols d'actuació. Els diferents territoris, partint de la seva realitat i de les possibilitats dels recursos tècnics i econòmics de què disposen, hauran d'adaptar les propostes al seu context d'actuació.

El document s'estructura en **vuit capítols**, alguns dels quals inclouen "caixes d'eines" amb **material pràctic**, com ara casos o experiències inspiradores d'organitzacions o serveis de diferents contextos.

El primer capítol presenta el **procés metodològic**. En aquest sentit, cal no vament agrair la seva implicació i les aportacions, imprescindibles, a totes les persones que han participat en alguna de les instàncies de discussió i de recollida d'informació en el procés de recerca.

En el segon capítol, es plantegen les **dificultats i potencialitats que dona el marc jurídic** actual per atendre les persones LGTBI en situacions de violència. Al mateix temps, es facilita una **introducció al marc conceptual** del projecte.

El tercer capítol aborda la realitat de les **discriminacions i violències** que viuen les persones LGTBI des de la perspectiva de la desigualtat estructural. En aquest sentit, s'aporta una anàlisi per àmbits i tipus de violències, amb la

qual es vol facilitar tant la identificació per part de les persones en situació de violència com la detecció per part de les professionals que treballen en els serveis d'atenció. Es tracta d'anar més enllà de la violència en la parella i promoure la prevenció i l'atenció dels diferents tipus de violències (sexuals, econòmiques, comunitàries, etc.) i d'àmbits (àmbit familiar, domèstic, laboral, comunitari, institucional, etc.) en què la violència pot manifestar-se.

El quart capítol aporta un apartat específic sobre la **violència en les relacions sexo-afectives de les persones LGBTI**, en què es problematitza el terme "violència intragènere", s'aborden tant els factors de vulnerabilitat propis del maltractament en les relacions LGBTI com els trets comuns amb la violència en les relacions heterosexuales, i es revisen alguns dels mites sobre les relacions LGBTI que en dificulten l'abordatge.

Al cinquè capítol, es proposen diferents **eines per atendre persones LGBTI en situació de violència o discriminació**. En primer lloc, es planteja què significa ampliar la mirada des de la perspectiva de la diversitat sexual i de gènere en la intervenció en violència. A continuació, es posen en relleu quines són les principals dificultats d'accés als serveis d'atenció davant situacions de violència per a les persones LGBTI, així com algunes claus per millorar aquesta accessibilitat. En tercer lloc, s'ofereixen diferents elements a tenir en compte en l'atenció directa i l'acompanyament a persones LGBTI que poden contribuir a millorar la tasca professional. Per últim, es plantegen algunes qüestions necessàries per repensar els circuits territorials d'abordatge de les violències masclistes des de la perspectiva inclusiva amb la diversitat sexual i de gènere.

Al darrer capítol, es presenten, a tall de **reflexió final**, alguns dels principals reptes de futur que planteja l'articulació de la perspectiva de gènere i LGBTI per a les polítiques públiques d'igualtat.

Al capítol set s'inclou **un glossari** amb les definicions de termes específics, tant de l'àmbit de l'abordatge de les violències masclistes com de la diversitat sexual i de gènere, amb l'objectiu de facilitar la comprensió a les persones que no hi estiguin familiaritzades. Al final, s'inclouen les **referències bibliogràfiques**.

Des de la Fundació Surt, esperem que el material que presentem a continuació faciliti una eina, tant de coneixement com d'acció, per millorar l'atenció a persones LGTBI davant les situacions de violència.

Aquest material és el resultat d'un projecte de recerca aplicada que ha durat dos anys i que ha inclòs diferents fases i activitats, amb l'objectiu de generar una sinergia entre la investigació i la pràctica de la intervenció social en l'àmbit de les violències de gènere. Aquest capítol presenta la metodologia utilitzada durant les diferents fases del projecte, tot descrivint què hem fet i com hem arribat fins aquí.

► 1.1. Fase de recerca

Durant la primera fase del projecte, es va realitzar una recerca introductòria amb l'objectiu d'analitzar les formes específiques de violència de gènere experimentades per persones LGTBI, així com per identificar les necessitats i dificultats professionals dels serveis de violències masclistes i dels recursos LGTBI per integrar la perspectiva de gènere i de la diversitat sexual en l'atenció.

La metodologia va incloure el **mapeig dels serveis d'atenció adreçats tant a dones com a persones LGTBI** disponibles a la ciutat de Barcelona i a altres territoris de la demarcació. Per realitzar el mapeig, els diferents recursos es van seleccionar d'acord amb els següents criteris específics:

D'una banda, es van considerar diferents tipus d'organitzacions i serveis:

- En relació amb el tipus de gestió del servei:
 - Serveis de l'administració pública
 - Serveis d'entitats del tercer sector
- En relació amb les persones beneficiàries a les quals s'adreça el servei:
 - Serveis adreçats a dones
 - Serveis adreçats a persones LGTBI

A través dels serveis, es va contactar amb persones LGTBI que havien viscut diferents situacions de violència. A Catalunya, 21 persones van ser seleccionades per fer **entrevistes semiestructurades en profunditat**. Cada organització participant al projecte va realitzar el mateix procediment al seu context. En total, als diferents països, es van realitzar 79 entrevistes. A partir de les entrevistes, es va elaborar un informe comparatiu que explora els principis conceptuals i metodològics utilitzats als serveis (si el gènere i la diversitat sexual són aspectes que es tenen en compte, les definicions utilitzades de violències de gènere, etc.), les experiències de violència ateses als serveis i les experiències de les persones que hi arriben, així com propostes de millora i necessitats de formació detectades.

Els principals resultats de la investigació realitzada apunten que:

- Existeix una diferència conceptual i metodològica entre la perspectiva de gènere de la desigualtat estructural i la perspectiva antidiscriminació, que reflecteix la tensió existent entre els paradigmes teòrics sobre els quals es basen els diferents serveis.
- Conceptualment, la majoria de professionals participants parteixen d'una definició àmplia de la violència de gènere, que va més enllà de la definició que fa la Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de protecció integral contra la violència de gènere.
- En aquest sentit, s'entén que la violència de gènere no solament s'adreça a les dones, sinó que també afecta persones amb sexualitats, identitats i/o expressions de gènere no normatives en general, a pesar que la forma en què es manifesta té especificitats en cada cas.
- No obstant això, encara que el punt de partida sigui una conceptualització àmplia de les violències, les persones professionals entrevistades manifesten trobar dificultats a l'hora d'aterrar aquestes definicions en models d'abordatge i metodologies concretes d'intervenció.
- Les realitats de les persones LGTBI no formen part de la configuració

dels serveis i de les formes d'intervenció, de manera que existeix una absència d'eines per a la intervenció en casos de LGBTIfòbia i/o de violència en les relacions sexo-afectives de persones LGBTI.

- Els serveis especialitzats requereixen espais de reflexió i intercanvi d'experiències, així com eines pràctiques per al desenvolupament i l'aplicació d'una mirada àmplia, integral i no victimista.

A més, durant aquesta fase, es va establir una **xarxa d'assessores** conformada per diferents persones expertes en l'àmbit de la diversitat sexual i de gènere i/o de l'abordatge de les violències de gènere. Una de les principals aportacions de la xarxa durant la fase de recerca va ser la reflexió que ampliar l'abordatge de les violències de gènere des d'una mirada feminista i de la diversitat sexual, ha d'anar més enllà d'incloure les persones LGTBI als circuits existents: ha d'implicar-hi un replantejament.

► 1.2. Fase de formació i elaboració del material

A partir dels resultats de la recerca i de les aportacions de la xarxa local d'expertes, es va realitzar una **formació amb professionals** d'atenció en serveis especialitzats i amb personal tècnic de polítiques d'igualtat de gènere i diversitat sexual. La formació, de caràcter reflexiu i participatiu, es va dissenyar tenint en compte les necessitats professionals detectades a la recerca. En finalitzar, es va realitzar un acompanyament a professionals participants en la formació, per dissenyar i implementar **programes de suport** específics a persones LGTBI en situacions de violències masclistes i de gènere, adreçats a millorar l'accés, l'atenció i/o la coordinació entre serveis.

Així mateix, la formació va servir per millorar aquest document. Una vegada finalitzada la formació, es va fer una segona consulta a la xarxa d'expertes, per tal de valorar el grau d'utilitat dels continguts. Es va recollir i sistematitzar la informació de les valoracions realitzades per les xarxes d'expertes als cinc països socis del projecte. Finalment, a partir d'aquesta sistematització,

es va elaborar una proposta de suggeriments de millora per al contingut que aquí es presenta, que també es va enriquir amb les aportacions de les expertes convidades al seminari d'intercanvi celebrat a Roma al maig.

El procés de redacció es va fer de forma paral·lela. D'una banda, es va elaborar un document en anglès en col·laboració amb la resta d'organitzacions que participen en el projecte als diferents països. D'altra banda, se'n va fer una adaptació en català, en què es recull tot el coneixement compartit amb les diferents professionals del territori vinculades al projecte.

► 2.1. Articular la perspectiva de gènere i de la diversitat sexual

La Directiva 2012/29/UE del Parlament Europeu sobre els drets, el suport i la protecció de les víctimes de delictes defineix la violència de gènere com la violència “dirigida a una persona a causa del sexe, la identitat de gènere o l’expressió de gènere”. Malgrat aquesta obligació vinculant, els Estats membres **no han desenvolupat ni legislació específica ni recursos** per a les persones afectades per les violències de gènere que tinguin en compte les especificitats de les persones LGTBI.

Això es podria explicar pel fet que els marcs conceptuals de gènere i sexualitat de les polítiques públiques solen centrar-se en un sol aspecte: pot ser el gènere o la sexualitat, sense considerar com es relacionen entre si o amb altres desigualtats (Coll-Planas i Cruells, 2013). En aquest sentit, els serveis especialitzats també s’organitzen seguint aquesta lògica. D’una banda, els serveis d’atenció en violència masclista s’adrecen principalment a dones cis heterosexuales que han viscut violència per part d’homes cis en el marc de la parella heterosexual. La diversitat sexual no està integrada en els circuits de violència i, en conseqüència, les persones LGTBI no acudeixen a aquests serveis o, quan ho fan, no reben atenció adaptada a les seves necessitats. D’altra banda, els serveis públics i d’entitats del tercer sector que lluiten contra la discriminació i que donen suport i acompanyament en situacions de LGTBIfòbia, tendeixen a posar el focus en l’eix de la diversitat sexual sense integrar un enfocament de gènere.

En aquest context, esdevé necessari integrar tant una perspectiva de gènere com de la diversitat sexual per ampliar la concepció de les violències. **La violència contra les dones, com la violència contra les persones LGTBI,**

són manifestacions diferents -amb les seves pròpies especificitats- que comparteixen una arrel comuna: el sistema heteropatriarcal. Aquesta articulació, però, comporta dos reptes principals que han de tenir-se en compte:

- Ampliar la conceptualització de les violències masclistes per incloure la violència que pateixen les persones LGTBI sense deixar de banda la necessitat de recursos específics i protegint els avanços i les conquestes del moviment feminista pel que fa als drets de les dones.
- Acollir l'heterogeneïtat del fet LGTBI, les realitats dels diferents grups, sense invisibilitzar i/o jerarquitzar algunes formes de discriminació sobre d'altres, com és la invisibilització històrica de les lesbianes o de les persones trans i intersex.

Aquest projecte parteix del **marc de l'orde de gènere**, segons el qual es defineixen les formes correctes i possibles d'estar al món. Aquest ordre de gènere ens diu què s'espera de nosaltres, quins són els nostres límits d'acció, així com quines relacions podem establir. És a dir, tenim l'obligació d'assumir rols, actituds i comportaments estereotipats, desiguals i discriminatoris definits dins d'un sistema binari, en què només hi ha dues maneres possibles d'habitar el món: ser home o dona. Com a resultat d'aquest sistema normatiu de gènere, les persones que no s'ajusten o que es resisteixen a aquestes normes són castigades socialment.

Cada societat defineix les normes específiques de sexe i de gènere que determinen les formes correctes de viure. **Aquestes normes, a més, afecten a tota la ciutadania, independentment de la seva orientació sexual, identitat o expressió de gènere.** Tot i això, les persones que no segueixen les normes i/o que les subverteixen més explícitament poden estar exposades a la violència i a l'exclusió.

Per explicar com funcionen les normes de gènere, es distingeixen cinc di-

mensions socialment construïdes:

El **sexe** és el conjunt de característiques biològiques corporals a partir de les quals els individus es classifiquen en homes o dones. Aquestes característiques inclouen òrgans genitals interns i externs, característiques sexuals secundàries, cromosomes i hormones. Tot i que el sexe s'ha entès com un fet natural, s'ha revelat com les concepcions del gènere construïdes socialment i culturalment configuren, en realitat, la concepció binària del sexe. El binarisme sexual exclou les persones intersexuals, que presenten variacions en els cromosomes, hormones, genitals i/o sistemes reproductors.

La identitat de gènere és un procés d'autoidentificació, dins d'un marc normatiu, del que significa ser home o dona. Dona sentit a les nostres accions, pensaments, sentiments, expressions i cossos i també ens explica com els hem de "llegir", com ens hi relacionem o com els hem de transformar per respondre a l'ideal normatiu. De fet, no som capaços de concebre cap persona sense assumir-ne una identitat de gènere.

L'expressió de gènere és la forma amb què una persona expressa el seu gènere. S'espera que s'ajusti a la identitat i al sexe.

L'orientació sexual fa referència al desig sexual d'una persona. En aquest ordre normatiu de gènere, se suposa que el sexe biològic (masculí, femení) determina una identitat de gènere específica (home, dona), una expressió (masculí, femení) i un desig sexual unívoc (heterosexual). D'aquesta manera, l'heterosexualitat obligatòria apareix com a component necessari del règim binari de gènere.

Finalment, la **forma de relació** fa referència a la desigualtat estructural dins d'aquest model binari: no només es creen dos tipus diferents de persones (homes i dones), sinó que també es produeix una relació asimètrica

en què els homes se situen per sobre de les dones.

A la taula següent, es mostra com es connecten les cinc dimensions, entre les quals s'espera "coherència". És a dir, si a una persona se li assigna la categoria "home" en néixer, s'espera que s'identifiqui com a home i que tingui una expressió de gènere masculina i desig heterosexual. El mateix passa amb una persona a la qual se li atribueix la categoria "dona" en néixer: s'espera que s'identifiqui com a dona i que tingui una expressió de gènere femení i un desig heterosexual. Qualsevol subversió de qualsevol dimensió del sistema sexe-gènere, derivarà en una forma o altra de càstig social.

	Norma	Exclusions	Forma de control	Nivell d'opressió
Sexe	Masclè Femella	Intersexuals	Intersexòfo- bia	Binarisme sexual
Identit de gènere	Home Dona	Transexuals i transgèneres	Transfòbia	Cissexisme
Expres- sió de gènere	Masculí Femenina	Homes efeminats i dones masculines	Transfòbia	Neutralització del comportament o rol masculí / femení
Pre- ferència sexual	Heterosexual	Gai, lesbianes, bisexuals	Homofòbia Lesbofòbia	Heterosexisme
Forma de rela- ció	Inferioritat de la dona davant l'home	Dones amb feminitats no normatives	Violència contra les dones	Dominació masculina

Taula 1. Normes i exclusions del sistema sexe-gènere. Elaborat per Laura Macaya.

Tot i això, cal remarcar que aquesta taula no recull totes les formes de violència possibles en relació amb les normes sexuals i de gènere, sinó que serveix per visualitzar que la violència és operativa per al poder: respon a una norma social i és l'efecte de no seguir aquesta norma o una **forma de control per mantenir diferents sistemes d'opressió**.

En resum, les violències de gènere que viuen les persones LGTBI estan relacionades amb les normes de gènere i sexualitat. Les persones que subverteixen les normes de gènere i sexualitat són etiquetades com a alteritats i són designades com a marginals, agredibles i, fins i tot, exterminables.

► 2.2. Marc legal de les violències de gènere

Els serveis d'atenció, d'emergència, de suport i acollida i de recuperació integral en situacions de violència de gènere, es desenvolupen, en un primer moment, a partir de la **Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere**. Posteriorment i, més concretament, a Catalunya, també gràcies a la **Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a erradicar la violència masclista**.

La LO 1/2004 defineix la violència de gènere com la “manifestació de la discriminació, una situació de desigualtat i de relacions de poder dels homes sobre les dones, exercida sobre les dones per part de qui són o han estat els seus cònjuges, o per part d'aquells amb els quals tenen o han tingut relacions d'afectivitat similars, amb convivència o sense”.

Aquesta llei estableix que **totes les dones víctimes de violència de gènere han de rebre informació, assessorament i atenció integral** i inclou també els seus fills i filles. La llei abasta aspectes preventius a l'àmbit educatiu, a la salut, a la publicitat i als mitjans de comunicació, així com el dret a la informació, els drets laborals i el dret d'accedir a prestacions econòmiques.

Ara bé, malgrat que la llei reconeix que cal abordar la violència de gènere transversalment i apunta a una definició àmplia, al llarg de l'articulat **el camp d'acció es redueix a la violència en l'àmbit de la parella heterosexual** (Coll-Planes, García-Romeral, Mañas i Navarro-Varas; 2008). De fet, comptar amb una ordre de protecció resulta l'element que comporta ser reconeguda com a víctima de violència de gènere a tots els efectes i que

permet gaudir d'alguns beneficis econòmics, laborals o socials. D'aquesta manera, només es cobreixen els casos en què la dona estava en una relació de matrimoni o en una relació d'afectivitat anàloga amb l'home agressor. Per tant, **encara que la llei enuncia la dimensió estructural de la violència de gènere, actua a partir de mesures assistencials individuals.**

La LO 1/2004, a més, és la reguladora a escala estatal dels serveis d'atenció en violència de gènere. El fet que aquesta llei se centri en dones adultes en relacions heterosexuales estables ha provocat que els serveis s'hagin adreçat a un perfil molt concret de dona. Al mateix temps, això ha contribuït a construir un imaginari de "dona víctima" que, a més d'invisibilitzar les capacitats de les dones en situació de violència, no ha permès considerar com el fenomen de la violència de gènere afecta altres dones. Fora, en queden les lesbianes i les dones trans, però també altres dones heterosexuales, per l'edat (adolescents, joves o dones grans), pel tipus de relacions sexo-afectives que han establert amb la persona agressora o per altres condicions (treball sexual, consum, diversitat funcional, malaltia mental, situació administrativa, etc.), en molts casos queden excloses de la conceptualització dels serveis i recursos davant situacions de violència de gènere.

A Catalunya, **la llei 5/2008 introdueix importants novetats conceptuals respecte a la LO 1/2004.** Defineix la violència com aquella que s'exerceix contra les dones com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones. La violència masclista es defineix com una violència multicausal i multidimensional i **recull l'àmbit de la parella, però també el familiar, el laboral i el comunitari, alhora que reconeix manifestacions de les violències de gènere que no apareixen a la LO 1/2004, com les violències sexuals, econòmiques i comunitàries.**

Ambdues lleis reconeixen l'existència d'un sistema d'opressió estructural.

Seguint Olivella (2016), es pot afirmar que **la primera se centra en l'àmbit de les relacions de parella, mentre que la segona amplia els tipus de violències i els àmbits** en què la violència es pot manifestar.

Tot i l'intent de la llei catalana per abordar altres tipus i àmbits de les violències de gènere, a la pràctica, s'observa una **distància entre el marc legal i la realitat dels serveis i recursos d'abordatge**. És a dir, malgrat existir una definició legal de les violències de gènere prou àmplia, que inclou diferents àmbits i tipus, a la pràctica, es troben importants obstacles per articular un abordatge fora del marc de la violència en la parella. Tal com assenyalava l'informe de Diagnosi de la Xarxa d'atenció i recuperació integral per a les dones en situació de violència masclista (Grup d'Investigació Antígona, 2016), "davant altres manifestacions i formes d'exercir la violència també sorgides de la cultura patriarcal, pel fet que encara no són gaire conegudes, són menys explícites i per això més difícilment detectables, així com per la seva especificitat, encara queda molt camí per recórrer en termes de prevenció, informació i intervenció". Aquestes dificultats resideixen en el fet que tant els recursos com les metodologies de prevenció, detecció, atenció i recuperació estan enfocades a **les violències que tenen lloc en la parella heterosexual, que, a més, continuen conformant la gran majoria de casos atesos** (Àrea Drets de Ciutadania, Participació i Transparència. Direcció de Feminismes i LGTBI, 2017).

A més, en ambdues lleis, les persones LGTBI queden invisibilitzades, amb l'excepció de les dones trans. A partir de la Circular 4/2005 sobre els criteris d'aplicació de la LO 1/2004, s'inclou la possibilitat de donar cobertura a les dones trans, però només en el cas que hagin obtingut reconeixement legal de la seva identitat sentida. Més endavant, en la Circular 6/2011 sobre els criteris per a la unitat d'actuació especialitzada del Ministeri Fiscal en relació amb la violència sobre la dona, **es va ampliar la cobertura per a totes les dones trans, independentment del reconeixement legal** (Serra, 2016).

En el cas de la llei catalana 5/2008, trobem que dedica l'article 70 a les dones trans, encara que només cobreix les dones trans en situació de violència amb un diagnòstic mèdic de "disfòria de gènere". L'article estableix que les dones trans que "pateixen violència masclista s'equiparen a les dones que han patit aquesta violència, als efectes dels drets establerts per aquesta llei, sempre que se'ls hagi diagnosticat disfòria de sexe, acreditada per mitjà d'un informe mèdic o psicològic elaborat per una persona professional col·legiada, o que s'hagin tractat mèdicament durant almenys dos anys per acomodar les característiques físiques a les corresponents al sexe reclamat, acreditat per un informe mèdic elaborat per una persona col·legiada sota la direcció de la qual s'ha efectuat el tractament."

Cal destacar, així mateix, que **cap de les lleis de violència té en compte les relacions afectivosexuals entre lesbianes, ni les d'homes trans i gais, ni tampoc les violències LGTBifòbiques.**

Paral·lelament, Catalunya ha estat un territori pioner en l'elaboració i implementació de polítiques d'igualtat per raó d'orientació sexual i identitat de gènere. El 2014, aquesta trajectòria es consolida amb l'aprovació de la **Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia** (en endavant, Llei 11/2014). Una llei que recull moltes de les reivindicacions històriques dels moviments socials catalans d'alliberament sexual i de gènere.

Aquesta llei regula un seguit d'aspectes clau per desenvolupar els drets de les persones LGTBI en diferents sectors d'intervenció, com ara l'educació, la cultura, el lleure i l'esport, els mitjans de comunicació, la salut, la formació i sensibilització de professionals, l'atenció dels serveis socials, el reconeixement de la diversitat familiar i, fins i tot, la llei conté un apartat específic per a les persones transgènere i les persones intersexuals.

Seguint Olivella (2016), es tracta d'una llei que tendeix a la interseccionalitat, ja que combina els eixos de sexe, gènere i sexualitat sense donar-hi cap preferència, tanmateix, **no presta atenció a la desigualtat entre dones i homes i invisibilitza les lesbianes**, les especificitats de les quals només s'inclouen en relació amb l'accés a la reproducció assistida.

Aquesta llei **no inclou la violència de gènere al llarg del seu articulat**, cosa que pot explicar-se pel fet de partir del paradigma de la discriminació (a diferència de les dues lleis de violència, que parteixen d'una perspectiva estructural de les violències). La perspectiva de la no discriminació i els crims d'odi té el perill de reproduir una **lògica d'individualització de l'opressió que escapa a una comprensió estructural**. Encara que la discriminació s'entén com a estructural, aquesta s'aborda individualment com a forma de violència interpersonal, tot invisibilitzant, així, desigualtats com ara l'accés a l'alimentació, l'atenció sanitària, l'educació, l'ocupació, l'habitatge o la regularització de la residència o la nacionalitat, entre d'altres.

En aquesta línia, Dean Spade (2015) assenyala com les lleis sobre delictes d'odi acaben reforçant la violència contra les persones LGTBI més vulnerables, infligida pels cossos policials (com escorcolls en zones de treball sexual de dones trans), personal penitenciari o professionals de serveis socials, laborals, sanitaris i funcionaris d'immigració, entre d'altres.

Aquesta crítica apunta a la necessitat d'implementar polítiques que vagin més enllà de la visibilitat i els actes simbòlics de reconeixement, alhora que la urgència d'articular **serveis, programes i recursos específics per incidir directament en les desigualtats materials i en l'accés als recursos de les persones LGTBI** més vulnerables.

VIOLÈNCIES DE GÈNERE CONTRA LES PERSONES LGTBI

► 3.1. Conceptualització de les violències de gènere

Tal com assenyalen Eburne Jiménez i Bárbara Biglia, entenem per violències de gènere “totes aquelles violències que tenen origen en una visió estereotipada dels gèneres i en les relacions de poder que aquesta comporta o que s’hi basen [...] en la nostra societat afecten sobretot i amb més força els cossos de les dones i de les persones no normatives sexualment o genèricament” (2015, p. 29).

Aquesta conceptualització de les violències, per una banda, permet entendre el **sistema de gènere com l’origen de les violències concretes que s’exerceixen contra les dones i les persones amb identitats i sexualitats no normatives**. És a dir, la violència cap a les persones LGTBI no pot deixar d’interpretar-se com una violència que, fonamentalment, s’articula sobre un determinat ordre de gènere.

A més, per altra banda, des d’aquesta perspectiva feminista no només es reconeix l’arrel comuna de les violències que viuen les dones i les persones LGTBI, sinó que **la violència de gènere s’entén també com a estructural**. És a dir, la violència de gènere no és únicament un problema d’agressions interpersonals, sinó que es produeix a conseqüència d’una desigualtat social i, per tant, d’una estructura, relacionada amb l’accés desigual als recursos i amb una sèrie de rols i estereotips de gènere, que subordina les dones i les persones LGTBI. Per tant, la lluita contra la violència de gènere ha de realitzar-se de forma estructural i subratllant l’existència de relacions desiguals de gènere entre homes i dones. **L’objectiu de les polítiques contra la violència de gènere ha de ser el canvi en les condicions socials que permeten l’existència d’una estructura desigual de gènere** i el desenvolupament dels drets i llibertats de les dones i les persones LGTBI.

Tanmateix, malgrat aquesta conceptualització estructural, la major part de l'atenció en violència es focalitza en el treball individual sobre l'impacte de la violència directa en la persona i, en el millor dels casos, en l'abordatge de l'impacte individual de la violència estructural. És important tenir en compte que sota les violències directes hi ha violències culturals i estructurals que també tenen efectes molt nocius per a les persones, i que s'han de tenir en compte també en les intervencions per valorar l'abast com a professionals. En aquest sentit, considerar el nivell estructural en l'abordatge implicaria fer un salt de la perspectiva individual a la social.

► 3.2. Interseccionalitat i violències de gènere

Tot i que, en el pla teòric, la perspectiva interseccional està molt estesa, en la implementació de polítiques públiques i en l'abordatge de les violències de **gènere, la interseccionalitat no està prou desenvolupada i gairebé no existeixen experiències d'intervenció que la posin en pràctica.**

La major part dels serveis d'atenció en violència masclista acostumen a abordar el gènere com a principal eix de desigualtat i **no presten atenció a altres desigualtats, com l'orientació sexual, la classe social, la procedència, la raça, la religió i la diversitat funcional, o, si més no, les releguen a un segon pla.** De la mateixa manera, els serveis de diversitat sexual i de gènere posen el focus en la LGTBIfòbia i deixen de banda altres desigualtats socials.

Ampliar la definició de les violències de gènere per incloure les realitats de les persones LGTBI, implica apostar per la interseccionalitat, ja que planteja com els eixos de sexe, gènere i sexualitat es relacionen entre si. No obstant això, l'abast es podria continuar ampliant. **Restringir la perspectiva al gènere i la sexualitat fa invisibles altres eixos,** com la classe social, la raça, l'edat i la salut, entre d'altres.

En el cas de les persones LGTBI, s'enfronten al sexisme, la lesbòfòbia, l'homo-

fòbia o la transfòbia, però també poden enfrontar-se al racisme, al classisme, a la islamofòbia o a altres desigualtats i violències. Les persones, i les seves interaccions socials, són molt més complexes que el seu gènere i la seva sexualitat, però **els serveis no estan preparats, ni existeixen prou recursos, per fer front a aquest grau de complexitat**, motiu pel qual esdevé important l'enfocament interseccional.

En aquest sentit, **les persones travessades per diferents eixos d'opressió són més vulnerables a les violències de gènere**. Per exemple, una persona trans migrada en situació administrativa irregular, serà més vulnerable davant la violència de gènere en qualsevol àmbit, com la parella, la feina, l'habitatge o l'àmbit institucional (per part de funcionaris d'oficines d'estrangeria o dels cossos de seguretat) i de la salut (accés a modificacions corporals, com hormonació o cirurgies). O, per una persona LGTBI jove, que ha estat expulsada del domicili familiar⁷ a causa de la seva identitat sexual o de gènere, i que està vivint violència en la parella, la manca de recursos econòmics pot dificultar enormement la sortida de la relació.

Per tant, durant el procés d'acompanyament, és clau treballar des d'una perspectiva estructural, reconeixent i donant resposta a les múltiples i complexes desigualtats de les persones LGTBI que, molt sovint, **acumulen diferents "capes de violències", és a dir, experiències superposades de discriminació i violència**.

Aquesta perspectiva també pot trencar amb la representació del col·lectiu LGTBI com a persones generalment privilegiades (blanques, de classe mitjana, sense discapacitats, etc.). **El risc d'exposició a la violència augmenta com més gran és la discriminació i, paral·lelament, disminueix la probabilitat**

7 · Segons un informe recent sobre persones LGTBI en situació de sensarisme a la Comunitat de Madrid, realitzat per l'Observatori d'anàlisi i visibilitat de l'exclusió social de la Universitat Rey Juan Carlos de Madrid, la principal causa de pèrdua de la residència es vincula directament amb l'expulsió del domicili familiar.

de trobar suport adequat en un servei (Dissens, 2011; University of York, 2019). Si els serveis són sensibles només a una forma de discriminació, poden reproduir discriminació respecte a altres desigualtats, o bé no entendre el funcionament de la discriminació múltiple i els efectes que se'n poden derivar.

COM COMENÇAR A CONSIDERAR LA INTERSECCIONALITAT EN LA INTERVENCIÓ

Per començar a considerar la interseccionalitat en els serveis d'atenció, hi ha alguns aspectes sobre els quals convé reflexionar:

Els sistemes d'opressió que es tenen en compte

- Davant quins problemes se sensibilitza el servei? Quins falten (per exemple, racisme, capacitisme, classisme, edatisme, etc.)?
- El servei adopta una visió feminista decolonial? Hi ha consciència sobre l'eurocentrisme?
- Hi ha una formació necessària en competències interculturals o similars?

Persones que arriben als serveis

- Existeixen directrius per treballar amb grups específics de persones LGTBI (per exemple, joves, persones sense llar, persones migrades d'orígens diversos, etc.)?
- Per a quins grups de persones vol estar obert el servei? I en comparació, qui hi arriba realment? S'identifiquen grups que no utilitzin mai el servei?
- S'identifiquen barreres invisibles que allunyin algunes persones?

Professionals dels serveis

- Hi ha diverses identitats representades entre el personal dels serveis en termes d'origen, diversitat funcional, diferents identitats de gènere, professionals més joves i grans, etc.?

Caixa d'eines 1.

Com començar a considerar la interseccionalitat en la intervenció. Elaboració pròpia.

► 3.3. Àmbits i tipus de les violències de gènere contra les persones LGTBI

L'objectiu d'aquest apartat és **facilitar la detecció de la violència de gènere més enllà de l'àmbit de la parella**, i promoure l'atenció dels diferents tipus (sexuals, econòmiques, comunitàries, etc.) i àmbits (familiar, domèstic, laboral, comunitari, institucional, etc.) en què la violència i la discriminació cap a les persones LGTBI poden manifestar-se.

A continuació, s'inclou un quadre amb exemples concrets que poden facilitar tant la identificació per part de les persones afectades com la detecció per part de professionals que treballen en serveis d'atenció. No es tracta d'un recull exhaustiu de totes les manifestacions possibles, però sí que aporta una visió àmplia de la multiplicitat de situacions a què fan front les persones LGTBI pel fet de no seguir les normes sexuals i de gènere.

Els àmbits destacats són:

Relacions sexo-afectives: Es refereix a les violències en les relacions de parella, però també en altres formes de relacions, siguin estables o no, com relacions sexuals puntuals, relacions múltiples o poliàmoroses i relacions amb intercanvi econòmic.

Família: Es refereix a la violència que té lloc a la família "nuclear" o extensa d'origen, però també en les famílies que es creen a la vida adulta, amb relació de consanguinitat o sense.

Educació: Inclou tots els nivells de l'educació formal i també espais d'educació no formal.

Espai públic: Atén tant els exteriors urbans com aquells espais de domini i ús públic, com poden ser festes o fires. També inclou el transport públic.

Habitatge: Es refereix a l'espai que habita cada persona, les condicions d'habitabilitat i d'accés residencial.

Laboral: Fa referència tant al mercat laboral formal com a l'informal.

Salut: Inclou tot el sistema sanitari públic i els serveis de salut privats.

Institucional: No només inclou les actuacions policials i l'àmbit de la presó, sinó també qualsevol abús de poder realitzat per part dels agents i funcionaris de l'Estat en compliment de les seves funcions, incloent-hi la revictimització.

FÍSICA	RELACIONS SEXO-AFECTIVES	FAMÍLIA	EDUCACIÓ	ESPAI PÚBLIC	HABITATGE	LABORAL	SALUT	INSTITUCIONAL
Cops, amb les mans, instruments o armes	●	●	●	●				
Empentes	●	●	●	●	●	●		
Puntades de peu	●	●	●	●	●	●		
Cops de puny	●	●	●	●	●	●		
Pallisses	●	●	●	●				
Mossegades	●	●						
Cremades	●	●						
Talls	●	●						
Intents d'estrangulament	●	●						
Assetjament escolar amb agressió física			●					
Assetjament per part del veïnat amb agressió física					●			
Cops amb les mans o instruments					●	●		
Assetjament laboral amb agressió física						●		
Medicalització/ Hormonació obligatòria							●	
Teràpies de conversió invasives físicament							●	
Brutalitat policial								●

FÍSICA	RELACIONS SEXO- AFECTIVES	FAMÍLIA	EDUCACIÓ	ESPAI PÚBLIC	HABITATGE	LABORAL	SALUT	INSTITUCIONAL
Tortura								●
Proves forenses i anatòmiques per a la modificació del nom i de la menció de sexe a la documentació oficial								●

PSICÒLOGICA	RELACIONS SEXO-AFECTIVES	FAMÍLIA	EDUCACIÓ	ESPAI PÚBLIC	HABITATGE	LABORAL	SALUT	INSTITUCIONAL
Referències despectives a l'expressió de gènere	●							
Negació de la relació enfront de l'entorn	●							
Amenaces d'outing	●							
Outing intern i extern	●							
Violència relacionada amb el VIH: amenaces de contagi	●							
Revelar seroestatus	●							
Impedir accés a la medicació	●							
Rebuig familiar		●						
Rebuig al canvi de nom		●						
Distanciament de la família quan s'ha sortit de l'armari		●						
Secretisme, negació de la sortida de l'armari als membres de la família extensa		●						
Violència masclista cap a la mare		●						
Assetjament escolar			●					
Rumors			●					
Aïllament social			●					
Amenaces d'agressió física			●					

PSICÒLOGICA	RELACIONS SEXO- AFECTIVES	FAMÍLIA	EDUCACIÓ	ESPAI PÚBLIC	HABITATGE	LABORAL	SALUT	INSTITUCIONAL
	Burles i insults			●				
Silenciament i invisibilització del bullying LGTBIfòbic			●					
Violència exercida per part del professorat /equip directiu			●					
Agressió verbal: insults, burles, rialles				●				
Mirades hostils				●				
Amenaces de mort				●				
Discriminació/negació d'accés a un espai d'oci				●				
Negació d'accés a serveis comercials				●				
Insults, humiliacions					●			
Privació d'aigua i aliments per part d'altres persones amb les quals es conviu					●			
Amenaces d'acusacions d'abús infantil					●			
Assetjament per raó d'identitat o expressió de gènere ⁸						●		
Assetjament per raó d'orientació sexual ⁹						●		

8 · L'assetjament per raó d'identitat o expressió de gènere es refereix a la reiteració d'actituds o comportaments que atempten contra la dignitat de les persones del col·lectiu LGTBI, o que intenten generar un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant o ofensiu d'acord amb la identitat o expressió de gènere.

9 · L'assetjament per raó d'orientació sexual és la reiteració d'actituds o comportaments que atempten contra la dignitat de les persones del col·lectiu LGTBI, o que intenten generar un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant o ofensiu d'acord amb la seva orientació sexual.

PSICÒLOGICA	RELACIONS SEXO-AFECTIVES	FAMÍLIA	EDUCACIÓ	ESPAI PÚBLIC	HABITATGE	LABORAL	SALUT	INSTITUCIONAL
	Acudits sobre marietes i masclots, invertits i travestis						●	
Comentaris, humillacions, crítica infundada						●		
Aïllament, exclusió						●		
Insults, amenaces						●		
Denigrar la persona quan fa tasques associades a l'altre gènere						●		
Ignorar aportacions, comentaris o accions						●		
Represàlies discriminatòries						●		
Trasllat del lloc de treball						●		
Negar accés als vestuaris						●		
Rebuig a fer servir el nom sentit de les persones trans							●	
Humiliacions							●	
Tracte abusiu per part de professionals							●	
Denegació d'atenció mèdica Patologització							●	
Pressió per a realitzar cirugies							●	
Pressunció d'heterosexualitat							●	
Negació o barreres en l'accés a la reproducció assistida							●	

PSICÒLOGICA	RELACIONS SEXO- AFECTIVES	FAMÍLIA	EDUCACIÓ	ESPAI PÚBLIC	HABITATGE	LABORAL	SALUT	INSTITUCIONAL
	Dificultar trobades de parelles LGTBI en privació de llibertat							
Persones trans empresonades en mòduls del sexe atribuït al naixement								☐
Dificultar l'accès a la presó de professionals/voluntàries d'entitats LGTBI								☐
Identificació injustificada per part de la policia								☐
Escorcolls creuat a persones trans sense tenir en compte el seu gènere								☐
Revictimització per part de professionals en serveis d'atenció								☐
Barreres per accedir a documentació (padró, certificats, partides de naixement etc.)								☐

8 · L'assetjament per raó d'identitat o expressió de gènere es refereix a la reiteració d'actituds o comportaments que atempten contra la dignitat de les persones del col·lectiu LGTBI, o que intenten generar un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant o ofensiu d'acord amb la identitat o expressió de gènere.

9 · L'assetjament per raó d'orientació sexual és la reiteració d'actituds o comportaments que atempten contra la dignitat de les persones del col·lectiu LGTBI, o que intenten generar un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant o ofensiu d'acord amb la seva orientació sexual.

SEXUAL	RELACIONS SEXO-AFECTIVES	FAMÍLIA	EDUCACIÓ	ESPAI PÚBLIC	HABITATGE	LABORAL	SALUT	INSTITUCIONAL
Tocaments no desitjats	●							
Violacions	●							
Negar-se a fer servir protecció en les relacions	●							
Obligar la parella a realitzar pràctiques que no li agraden	●							
Obligar-lo a mantenir relacions sexuals amb altres	●							
Imposició pràctiques sexuals no segures	●							
Imposició de qualsevol activitat sexual no desitjada a través d'intimidació o coacció		●	●	●	●	●	●	●
Suggeriment i propostes sexuals reiterades			●			●		
Assetjament sexual ¹⁰						●		
Explotació sexual						●		
Burles amb contingut sexual						●		
Omissió d'informació sobre prevenció de malalties sexuals							●	

10 · Segons la Directiva 2006/54/CE del Parlament Europeu, l'assetjament sexual es refereix a qualsevol comportament, verbal o físic, de naturalesa sexual o amb connotacions sexuals, que tingui el propòsit o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat d'una persona, en particular quan es crea un entorn intimidatori, degradant o ofensiu.

ECONÒMICA	RELACIONS SEXO- AFECTIVES	FAMÍLIA	EDUCACIÓ	ESPAI PÚBLIC	HABITATGE	LABORAL	SALUT	INSTITUCIONAL
Control de les despeses i ingressos de la víctima	●							
Fer que la parella depengui econòmicament	●							
Negar l'accés als recursos econòmic	●							
Impedir l'assistència a classes o al treball	●							
Expulsió de la llar		●						
Violència econòmica per part del pare cap a la mare i els fills i filles		●						
Abandonament de la família per part del pare		●						
Negar l'accés als recursos econòmic		●						
Impedir l'assistència a classes o al treball		●						
Infrahabitatge					●			
Aïllament					●			
Falsificació de signatures, falses acusacions de frau					●			
Condicions laborals precàries						●		
No equiparació als drets de les parelles heterosexuales						●		
Acomiadament discriminatori						●		
Negació de recursos econòmics								●

ECONÒMICA	RELACIONS SEXO- AFECTIVES	FAMÍLIA	EDUCACIÓ	ESPai PÚBLIC	HABITATGE	LABORAL	SALUT	INSTITUCIONAL
Denegació de lloc de treball / promoció/augment de salari/accés a la formació						●		
Dificultat d'accés al mercat laboral per a grups específics, especialment dones trans						●		
Dificultat d'accés a l'habitatge per a grups específics, especialment dones trans; negació de lloguer, d'abús immobiliari					●			
Dificultats en les ajudes de benestar social / Barreres en l'accés a prestacions (per exemple, ajuts de viudetat)								●

Gràfic 1. Tipus i àmbits de les violències de gènere. Elaboració pròpia.

CASOS PRÀCTICS PER IDENTIFICAR TIPUS I ÀMBITS DE VIOLÈNCIA

A continuació, es presenten tres relats ficticis, però basats en diferents històries reals de persones que han acudit a serveis de suport davant situacions de violència de gènere.

Objectius: identificar els diferents tipus i àmbits de violències de gènere en relació amb les persones LGBTI i reflexionar sobre com s'entrellacen amb la violència estructural.

Mètode: treball individual o en grup, discussió en grup.

Temps: 30-40 minuts.

Materials necessaris (opcional): còpies del full de casos.

Descripció de l'activitat: les persones participants llegeixen els casos de manera individual o en grup i, a continuació, la facilitadora fa preguntes per promoure la discussió.

Marta

La Marta és de Navarra, però resideix a Barcelona des de fa vuit anys. Fa dos anys que està en una relació amb una noia, encara que les seves relacions anteriors van ser amb nois. A la relació actual hi ha compromís, ganes de compartir i certa projecció de futur.

Després de donar-hi moltes voltes, la Marta decideix explicar al seu pare i a la seva mare que està sortint amb una noia. Primer li explica a la seva mare, qui se sent agraïda que la seva filla li hagi dit. La Marta ho explica també

a algunes amigues, però no s'atreveix a explicar-ho al seu pare. Tant ella com la seva mare estan preocupades per la reacció del pare. Després de molta insistència per part de la mare, la Marta accepta que li ho expliqui al pare. El pare s'emprenya i diu a la Marta que l'ha decebut. Insisteix a preguntar pels motius de tenir una relació amb una noia i li pregunta si és perquè algun home li ha fet mal. Marta no sap què respondre. Per ella no hi ha cap motiu.

La reacció del seu pare la fa dubtar de la seva relació. A vegades pensa que no ha valgut la pena explicar-li-ho. Per ella, només val la pena si la relació dura molt temps. Si no, sent que ha generat un conflicte innecessari en la família. Sent culpa per com sent el seu pare i per la seva mare, que pateix per la Marta i pel pare.

Aida i Anna

L'Aida i l'Anna fa quatre anys que tenen una relació. Des que es van veure es van agradar molt i no s'han separat des de llavors. Les amigues de l'Anna són les persones més properes de l'Aida. Elles diuen que tenen una relació molt intensa, amb molts alts i baixos. Les dues es defineixen com a dones amb caràcter i en alguna discussió han arribat a pegar-se.

L'Aida és colombiana i va aconseguir regular la seva situació administrativa al país en casar-se amb l'Anna. Encara que és arquitecta, té feines molt precàries. L'Anna va néixer a Barcelona i ve d'una família de nivell mitjà-alt a la qual va explicar que era lesbiana quan tenia 16 anys. L'Anna no entén que l'Aida no expliqui a la seva família que és lesbiana i, sobretot, que està amb ella. Però l'Aida té molta por de perdre el poc contacte que té amb el seu pare i la seva mare. Fa uns mesos que l'Anna li ha dit a l'Aida que si no surt de l'armari amb la seva família, trencarà la relació. Li recrimina que no és una vertadera lesbiana, que es vesteix de forma "molt femenina" per amagar-se. L'Aida no se sent preparada, la situació entre elles és molt tensa, discuteixen molt, es criden i es llencen coses.

Adrián

L'Adrián és un home trans que va arribar de Mèxic fa 5 anys. Va transicionar a Barcelona i, en començar a fer servir el seu nom masculí, molta gent del seu entorn de Mèxic va deixar de parlar-li i van bloquejar-lo a les xarxes socials. Malgrat tot, manté una relació molt propera amb la seva mare i la seva germana. No sap res del seu pare, qui després d'anys exercint violència física i psicològica cap a la seva mare, va abandonar la casa familiar quan l'Adrián era petit.

La situació d'irregularitat administrativa l'obliga a acceptar feines precàries al mercat de treball informal, motiu pel qual es troba en una precarietat important. Realitza treball domèstic en diferents domicilis, però la remuneració d'aquesta feina és molt reduïda i a vegades el tracte és abusiu i humiliant.

A més, donada la pujada del preu dels lloguers, ha hagut que deixar l'habitació que estava llogant i buscar-ne una en un barri més allunyat. Aquest procés no està sent fàcil perquè ningú sembla que vulgui viure amb una persona trans. Acudeix a veure habitacions i li tanquen la porta o li fan comentaris incòmodes. A l'última visita, van arribar a preguntar-li entre rialles si era pederasta.

Preguntes per al debat:

- On tenen lloc les situacions de violència? Quina és la relació entre les persones implicades?
- Quins àmbits i tipus de violència es poden identificar?
- Quins són els elements que tenen un impacte negatiu en la situació de la Marta, l'Aida i l'Anna, i l'Adrián?

Caixa d'eines 2.

Casos pràctics per identificar tipus i àmbits de les violències de gènere. Elaboració pròpia.

VIOLÈNCIA EN LES RELACIONS SEXO-AFECTIVES LGTBI

La violència en les relacions sexo-afectives de persones LGTBI és una problemàtica que es troba encara **molt invisibilitzada** i que presenta diverses dificultats a l'hora d'abordar-la.

Per una banda, la **manca d'estudis i de dades quantitatives**, així com de recursos, afavoreix la invisibilitat i obstaculitza l'atenció a les víctimes. Aquesta dificultat s'incrementa en el context local, on gairebé no es disposen d'estudis previs amb mostres prou representatives¹¹.

Per altra banda, existeixen **diversos mites i prejudicis** sobre les parelles lesbianes i gais que també dificulten la identificació i la detecció professional.

Per últim, durant molt de temps, aquest ha estat un tema **tabú i silenci** dins de les mateixes comunitats LGTBI per la por a perdre la legitimació legal i social i a incrementar la LGTBIfòbia. En un context de lluita pels drets de ciutadania, el moviment LGTBI ha optat per posar el focus en la discriminació legal i en la consecució de drets, més que no pas en les violències interpersonals.

► 4.1. Per què parlem de violència en les relacions sexo-afectives LGTBI

Molt sovint, es fa servir el terme "violència intragènere" per anomenar els actes de violència que tenen lloc com a manifestació de la situació de desigualtat i de les relacions de poder entre els membres d'una parella del mateix gènere. Aquest concepte, però, presenta diverses limitacions:

¹¹ · Uns dels primers estudis, amb una mostra prou representativa, sobre violència sexual i en la parella es va realitzar als Estats Units l'any 2013 i va revelar una prevalença de la violència, tant en parelles lesbianes com gais, igual o major que en les parelles heterosexuales (Walters, Chen i Breiding, 2013).

- D'una banda, torna a posar el focus en la parella, sense assenyalar els vincles d'aquesta violència amb la LGTBIfòbia estructural i amb els mandats de l'amor romàntic.
- Equipara la violència de gènere i "intragènere". L'anomenada violència intragènere, tot i que pot presentar diferents manifestacions i tipus (econòmica, ambiental, sexual, etc.), no es produeix en diferents àmbits, sinó que té lloc només en l'àmbit de les relacions sexo-afectives. És a dir, no es pot parlar de violència intragènere en àmbits com el laboral, el comunitari o l'institucional. Per tant, la violència de gènere i la violència "intragènere" no es poden posar al mateix nivell.
- Dona lloc a pensar que podem traslladar el que sabem sobre les violències de gènere en les relacions heterosexuales a la comunitat LGTBI i a les seves relacions sexo-afectives. Per tant, potencia la reproducció de mites i estereotips sobre les persones LGTBI i les seves relacions des d'una mirada heteropatriarcal.
- Se centra només en formes determinades de relació –sota una definició de parella que reproduïx la cultura de la monogàmia– i exclou altres formes de relació, tant sexuals com afectives i sexo-afectives, així com relacions esporàdiques, no monògames o sexuals amb intercanvi econòmic.
- El concepte exclou possibles relacions entre persones LGTBI que no són ni gais ni lesbianes, per exemple, entre una persona trans i una cis, entre o amb persones no-binàries, entre una dona trans i un home trans, etc.

Per aquests motius, parlem de "violència en les relacions sexo-afectives LGTBI", per tal de facilitar un apropament més rigorós, ampli i inclusiu.

► 4.2. Aspectes específics

La violència en les relacions sexo-afectives LGTBI presenta una sèrie de característiques i aspectes específics que s'han de tenir en compte com a factors de vulnerabilitat:

- **Invisibilitat.** Es concreta en la manca de referents, models i imatges positives de relacions no heteronormatives. La invisibilitat designa un conjunt de mecanismes culturals, socials i polítics que ometen, menyspreen o neguen la presència de determinats grups i formes de relació. Totes les relacions que queden fora de l'ideal heteronormatiu de parella no tenen el mateix reconeixement, ni social ni cultural ni, fins i tot, legal.

Els processos d'invisibilització afecten sobretot els grups que es troben en una situació de desigualtat social com les dones lesbianes, les persones racialitzades LGTBI o les que pertanyen a minories religioses i culturals.

- **LGTBIfòbia interioritzada.** Descriu el procés pel qual la població LGTBI assumeix com a pròpies les actituds negatives i de rebuig cap a l'homosexualitat, el lesbianisme, el fet trans, etc. Aquesta internalització pot provocar problemes d'autoimatge, manca de confiança i autoodi, depressió, entre d'altres.

Aquest procés es considera un factor de vulnerabilitat dins la població LGTBI que pateix violència per part de les seves parelles. Independentment de si una persona vol o no identificar-se com a lesbiana, gai o trans, hem d'evitar abordar-ho des de la responsabilitat de la persona i tractar-ho des de la perspectiva estructural. Cada persona genera el seu procés d'afrontament de la LGTBIfòbia estructural i aquestes estratègies s'han de tenir en compte: quin paper juguen en cada espai, si estan produint majors riscos o desigualtats per a la persona, etc.

- **Outing.** És un terme anglosaxó que significa treure algú de l'armari i fa referència a la comunicació pública de l'orientació sexual o la identitat de gènere d'algú sense el seu consentiment. Aquest fenomen pot ser una forma de violència quan es revela en contextos en què aquesta informació pot contribuir a expressions de discriminació o pot ser utilitzada per generar humiliació pública cap a la persona afectada. Així mateix, també es denomina outing el fet de revelar l'estatus serològic d'una persona.

- **Aïllament: la parella com a refugi.** Tot i que la manca de vincles i de suport de l'entorn és una característica de qualsevol relació de maltractament en la parella, sigui o no heterosexual, l'aïllament en les relacions sexo-afectives entre persones LGTBI pot produir-se de forma encara més greu. En aquest cas, negar els senyals d'alerta i l'aïllament és una forma de protegir l'altra persona del judici de l'entorn, l'estigma i la manca de legitimació social que tenen les parelles LGTBI, cosa que genera una relació fusional i tancada que pot dificultar, encara més, tant la identificació com la sortida de la situació de violència.

A més d'aquests factors de vulnerabilitat, se n'han de mencionar altres, com la irregularitat administrativa, la dependència econòmica, la manca d'habitatge o la responsabilitat cap a persones dependents, que, combinats, poden conduir a una major desprotecció social i que constitueixen **obstacles que dificulten, en major o menor mesura, superar el cicle de la violència i accedir als recursos existents.**

► 4.3. Característiques comunes

La violència en les relacions LGTBI també comparteix aspectes comuns amb la violència que té lloc en les relacions heterosexuales:

- L'amor romàntic com a únic model de relació. Hi ha una sèrie de mites romàntics que travessen també les relacions no heterosexuales: el mite de la mitja taronja, el mite de l'emparellament, el mite de la fidelitat i l'exclusivitat, el mite de la gelosia com a prova d'amor, el mite de l'amor ho aguanta tot, etc.
- La legitimació del xantatge, el control i la pressió també apareixen com a elements comuns que tenen, en part, la seva base en les concepcions imperants de l'amor.
- Alguns dels aspectes que mantenen la relació també són comuns. Aquests inclouen el cicle de la violència (fase d'acumulació de la tensió,

fase d'explosió violenta, fase de lluna de mel).

- Emocions negatives com la vergonya i la culpa que dificulten la possibilitat d'expressar el problema, compartir-lo i buscar ajuda.
- La complicitat i falta de suport de l'entorn.
- L'impacte i les conseqüències són un altre element comú i poden incloure: aïllament, baixa autoestima i por a la solitud; depressió, angoixa i trastorns del son; estrès posttraumàtic; trastorns alimentaris; intents de suïcidi; abús d'alcohol, drogues i psicofàrmacs; lesions diverses; símptomes físics inespecífics (cefalees, etc.), pèrdua de la menstruació, malalties de transmissió sexual, etc.; pèrdua del lloc de feina i absentisme laboral, conseqüències pels fills i filles i la mort (per homicidi, suïcidi, etc.).

► 4.4. Mites sobre les relacions sexo-afectives LGTBI

Un altre aspecte important a destacar són els mites que existeixen sobre les relacions sexo-afectives entre persones LGTBI. Com a professionals, és imprescindible revisar les pròpies creences i actituds per tal d'identificar i tenir presents aquests mites i estereotips a l'hora d'abordar situacions de violència.

De fet, aquests mites contribueixen a minimitzar les experiències de violència de les persones LGTBI, cosa que interfereix en la detecció i en la forma en què es produeix el procés d'acompanyament professional. Fins i tot, per a la persona en situació de violència, poden suposar una barrera a l'hora de buscar suport i ajuda.

MITES SOBRE LES PERSONES LGTBI I LES SEVES RELACIONS SEXO-AFECTIVES

- ***Les relacions entre persones del "mateix sexe" són igualitàries per definició.***

Les relacions entre lesbianes i gais no encaixen en l'imaginari agressor-víctima. D'entrada, s'entén que no parteixen d'una desigualtat estructural de gènere com les relacions heterosexuales. Malgrat això, aquestes relacions també estan travessades per altres desigualtats estructurals, com poden ser la classe social, l'estatus econòmic, la situació administrativa, el país d'origen i l'edat, així com altres aspectes que poden interferir en l'ús del poder, com ara la situació laboral, la d'habitatge, la salut i altres elements relacionats amb les normes de gènere, com l'expressió de gènere i/o la pròpia història: des de quan es van tenir relacions homosexuals, si s'identifiquen com a lesbianes i gais o no, si han tingut relacions heterosexuales prèvies, si es gaudeix obertament de la sexualitat a l'entorn, si es té suport de família i amigats, com es relaciona cada persona amb el poder, etc.

- ***Si hi ha alguna agressió, segur que és per part de les dues persones i, per tant, és menys greu.***

El mite anterior sosté en gran part aquesta idea, ja que, en considerar que no hi ha una desigualtat estructural de gènere entre dos homes gais i dues dones lesbianes, s'entén que, si hi ha una agressió, és resultat d'un conflicte interpersonal entre dues persones que es relacionen de manera horitzontal. Aquest mite minimitza la situació de violència i impedeix identificar les relacions de desigualtat de poder. La violència implica control, comportament coercitiu i amenaces. Tot i que la persona a qui s'adreça la violència pot respondre de forma violenta, és important diferenciar entre la resistència i els comportaments d'abús. Entendre que es tracta d'una "baralla de parella" minimitza la violència i permet que la situació continuï.

- ***La violència en les relacions entre homes és normal.***

Aquest mite assumeix la idea implícita que els homes són violents per naturalesa i que, com a tals, tenen relacions violentes. Es tracta d'una noció essencialista de la masculinitat com a reproductora de la violència. Des d'aquest paradigma, és molt complicat identificar que un home gai pot estar en una situació de violència en l'àmbit de les relacions sexo-afectives, es nega aquesta realitat i, per tant, no hi ha cap abordatge possible. Hi ha manca de dades en relació amb aquest tema, però els pocs estudis existents indiquen que el nombre de casos és major del que es pensa. Per exemple, en un estudi realitzat per l'organització Galop a Londres, de 723 persones ateses al servei de violència domèstica i de la parella per a persones LGTBI, entre 2013 i 2017, el 55% eren homes gais.

- ***No hi ha violència en les relacions entre dones.***

Aquest mite reproduïx la noció essencialista de la feminitat com a reproductora de la vida, no violenta per naturalesa. En aquest cas, es nega la realitat de la violència i el maltractament entre dones. Tant l'estudi de Galop (20% de dones lesbianes en situació de violència en la parella) com l'informe Eva contra Eva, realitzat a Roma l'any 2011, evidencien l'existència de violència en les relacions entre dones. La violència en les relacions sexo-afectives es produeix entre diferents grups de persones, independentment de la seva identitat sexual.

- ***Les dones utilitzen la violència psicològica, no la física.***

Aquest mite es basa en un estereotip de gènere molt estès sobre les dones, vinculat amb la idea naturalitzada que, com que no tenen força física, no poden fer ús d'aquest tipus de violència i, per tant, fan mal a través de la violència psicològica. Tanmateix, les dones poden fer servir qualsevol tipus de violència, tant la psicològica com la física.

- ***Les relacions reproduïxen els rols de les relacions heterosexuales, en què l'agressor "fa d'home" i la víctima "fa de dona".***

La mirada heterocèntrica s'imposa sobre les relacions de les persones LGTBI i es llegeixen segons l'esquema heteronormatiu d'home-dona, segons el qual s'entén que cada persona fa un rol diferenciat.

A més, les característiques de la feminitat i la masculinitat estan tan arrelades en l'imaginari víctima-agressor que es tendeix a identificar més fàcilment com a víctima una persona amb una expressió de gènere més femenina i com a agressora una persona amb una expressió de gènere més masculina.

S'ha d'evitar reproduir aquestes idees, ja que poden interferir en la detecció d'una situació de violència. Altres variants d'aquest mite serien: les lesbianes amb una expressió de gènere masculina o butch són agressives o les lesbianes amb una expressió de gènere femenina o femme són capritxoses i manipuladores; ja que s'associa l'expressió de gènere amb característiques essencials de la masculinitat i la feminitat. O "Les persones que maltracten són més corpulentes i fortes." La violència en l'àmbit de la parella no es relaciona amb la mida o la força d'una persona o amb la seva expressió de gènere. Aquests no són indicadors de si la persona està exercint o rebent violència.

- ***És més fàcil pels homes gais deixar una relació.***

La creença que els homes gais són més promiscus banalitzava la violència a què poden enfrontar-se. D'una banda, la violència no només es produeix entre parelles monògames estables, sinó que també pot tenir lloc entre relacions d'amants ocasionals i relacions puntuals. A més, independentment del tipus de relacions que s'estableixin, els homes gais poden trobar moltes dificultats per sortir d'una situació de violència. També hi ha homes gais que se centren molt en la seva parella com a resultat de la solitud o del rebuig de la seva família i del seu entorn. A més, a vegades es pensa que no tenir fills o filles fa més fàcil la sortida de la relació

de violència, però no existeix evidència que sigui així, sobretot, en casos que no hi ha suport de l'entorn i, a més, tenint en compte que manquen serveis d'atenció realment inclusius.

- ***La violència en una parella d'homes és un comportament sexual, una versió del BDSM.***

A la idea essencialista dels homes agressius per naturalesa, s'hi suma la idea de la seva sexualitat agressiva, cosa que resulta un mite segons el qual la violència entre gais no és només un comportament normal entre ells, sinó que també forma part de les seves pràctiques sexuals habituals. És important distingir entre BDSM –que implica consentiment, comunicació i respecte cap als límits de l'altra persona- i violència –que implica una ruptura dels límits sexuals de l'altra persona i manca de consentiment.

- ***Els homes trans són agressius i dominats.***

Aquest mite es relaciona amb el fet de prendre testosterona, que s'entén com a responsable de l'agressivitat dels homes trans, com si la violència pogués ser explicada a partir de canvis hormonaals. No hi ha proves convincentes que donin suport a una generalització tan àmplia. De fet, mentre alguns homes trans indiquen que se senten més irritables durant un període després de començar amb la testosterona, molts altres informen que se senten més tranquils.

- ***Les dones trans sempre tindran comportaments d'home.***

Aquest mite es basa en la idea transfòbica que les dones trans són homes i en la noció essencialista de la masculinitat com a agressiva -idea que es perpetua en molts dels mites presentats. No obstant això, les dones trans, a partir de fer la transició, comproven com pateixen una major discriminació.

Caixa d'eines 3.

Mites sobre les persones LGBTI i les seves relacions sexo-afectives. Elaboració pròpia.

Eva contra Eva és el primer estudi sobre violència de gènere en l'àmbit de la parella entre dones lesbianes realitzat a Itàlia. L'enquesta va ser feta l'any 2011 per Arcilesbica Roma, una associació sense ànim de lucre antifeixista i antiracista dirigida per dones i que té l'objectiu de promoure activitats socials i culturals adreçades a dones, lesbianes i trans.

Segons la literatura existent, la violència entre persones LGTBI és proporcional a l'existent en parelles heterosexuales. La diferència radica en què les persones LGTBI tendeixen a ser més reticents a denunciar els abusos per problemes relacionats amb la visibilitat i la manca de serveis.

Aquest informe té l'objectiu de denunciar i transformar aquesta situació i trencar amb la visió idíl·lica de les relacions entre dones, arrelada en el mite que les relacions entre dones són igualitàries i estan lliures de violència. Les autores de l'informe no pretenen ubicar la violència entre lesbianes al mateix nivell que la violència dels homes cap a les dones en l'àmbit de la parella, sinó visibilitzar la violència entre lesbianes, que es manté totalment amagada.

Diversos mites contribueixen a aquesta situació, com ara la idea que la violència entre lesbianes no és més que una "baralla de parella", un conflicte entre iguals, fet que planteja diferents interrogants a les investigadores de l'estudi: com poden les professionals distingir el conflicte de la violència? Com es pot diferenciar entre les agressions mútues i la subordinació induïda per una part, amb voluntat de controlar l'altra?

Per fer l'estudi, es va repartir un qüestionari a 102 dones lesbianes de la

regió de Lazio, de les quals la majoria eren de nacionalitat italiana (88,2%), entre 26 i 40 anys (67,6%) i amb nivell educatiu principalment universitari (52,9%).

Alguns dels resultats més destacats de l'informe són:

- Un 23,5% de les dones enquestades havien sigut forçades a realitzar pràctiques sexuals en contra de la seva voluntat. Un 14,7% (15 enquestades) va respondre que "a vegades" i un 8,8% (9 enquestades) va respondre de manera totalment afirmativa.
- Un 23,5% (24 dones) se senten controlades per part de la seva parella.
- Un 20,6% tenia por de tornar a casa amb la seva parella.
- El 21% necessita permís de la seva parella per visitar un amic o amiga.
- El 70,6% afirma que, en situació de violència, buscaria ajuda i ho faria principalment a amistats (29,4%) o associacions (14,7%). Però també és destacable que un 32,4% no sap a qui podria demanar ajuda.
- Quasi un 60% de les dones enquestades responen que, en cas de necessitar-ho, acudirien a un servei dedicat exclusivament a dones lesbianes.

Aquest informe suposa una primera fotografia del fenomen de la violència entre dones; un punt de partida per repensar les possibles intervencions de suport a les dones en aquesta situació.

A partir d'aquest informe, Arcilesbica Roma va crear un servei de suport a la seva seu central.

Caixa d'eines 4. Estudi *Eva contra Eva*. Elaboració pròpia a partir del citat informe.

Aquest capítol vol aportar una sèrie d'elements per **millorar tant el funcionament dels serveis i circuits com la pràctica professional** en l'abordatge de les violències des de la perspectiva feminista i de la diversitat sexual i de gènere.

Per una banda, s'ofereixen recomanacions adreçades als serveis de dones i de violència masclista i als recursos LGTBI. Mentre que, per l'altra, es proposen algunes eines que poden ajudar a professionals d'atenció directa en els processos d'acompanyament a persones LGTBI que han viscut algun tipus de discriminació, atac o agressió LGTBifòbica i que es troben en una situació de violència de gènere. Per últim, es planteegen algunes qüestions necessàries per repensar els circuits territorials d'abordatge de les violències masclistes, incloent-hi l'atenció a persones LGTBI.

► 5.1. Què significa ampliar la mirada

Les violències LGTBifòbiques són violències de gènere. Ampliar la mirada sobre les violències de gènere des de la perspectiva de la diversitat sexual i de gènere implica reconèixer que les violències que viuen les persones LGBTI pel fet d'allunyar-se de les normes sexuals i de gènere són violències de gènere. És a dir, existeix una arrel comuna entre la LGTBifòbia i la violència masclista envers les dones: el sistema heteropatriarcal.

Incloure els diferents tipus i àmbits de les violències de gènere. Ampliar la mirada també implica anar més enllà de la violència en la parella i en les relacions sexo-afectives. Demana considerar, tant en la prevenció com en l'atenció, els diferents tipus (violències sexuals, econòmiques, comuni-

tàries, etc.) i àmbits (familiar, domèstic, laboral, comunitari, institucional, etc.) en què la violència pot manifestar-se¹².

Repensar el funcionament dels serveis. En gran mesura, el disseny dels serveis especialitzats de dones o de violència masclista i les metodologies d'intervenció s'han dirigit a un perfil molt concret. Un perfil associat a la "dona cis i heterosexual víctima de violència en la parella", ancorat fortament en l'imaginari social, que no ha permès tenir en compte com el fenomen de la violència de gènere afecta altres dones, com les lesbianes, les dones trans o, fins i tot, els homes trans i gais¹³.

L'heterogeneïtat del col·lectiu LGTBI. Quan parlem del col·lectiu LGTBI, estem davant d'una realitat heterogènia: no és el mateix ser gai que lesbiana, ser un home trans que una dona trans. La perspectiva feminista ens permet tenir en compte que, a causa de les desigualtats de gènere i de la transfòbia, les lesbianes són les més invisibles i les dones trans les més afectades per la discriminació, l'exclusió social i la violència.

La perspectiva interseccional. Les persones LGTBI, a més, també estan travessades per altres eixos de desigualtat, com la raça, la procedència, la religió, la situació administrativa, la salut mental, la diversitat funcional, etc. Aquests factors, quan actuen de forma simultània, poden configurar situacions de major vulnerabilitat i exclusió social. De fet, s'ha de posar especial atenció a les situacions d'irregularitat administrativa de les persones LGTBI. La irregularitat administrativa, afegida al rebuig social existent producte de

12 · La Llei catalana 5/2008 recull l'àmbit de la parella, però també l'àmbit familiar, laboral i comunitari, alhora que recull manifestacions de les violències de gènere que no apareixen en la Llei 1/2004, com les violències sexuals, econòmiques i comunitàries

13 · El fet que les lleis de violència de gènere o masclista se centrin en dones en relacions heterosexuals (definides en les lleis com a víctimes directes), ha implicat que fins i tot altres dones heterosexuals quedin excloses en molts casos de la conceptualització dels serveis i recursos dirigits a atendre situacions de violència de gènere, ja sigui per raó d'edat (adolescents, joves o dones grans), pel tipus de relacions sexo-afectives que han establert amb la persona agressora o per altres elements (prostitució, consum, diversitat funcional, malaltia mental, situació administrativa, etc.).

la LGTBIfòbia i al desarrelament que implica el procés migratori, així com a les violències institucionals que deriven de la llei d'estrangeria, pot intensificar l'aïllament i la manca de xarxa i vincles afectius de les persones que estem atenent.

Desnaturalitzar la categoria de víctima. Es tracta d'allunyar-nos de la idea del subjecte víctima com a inferior, sense agència, recursos o eines personals, desvalgut i que necessita la tutela professional o experta.

En aquest sentit, desnaturalitzar la categoria "víctima" implica incorporar al nostre abordatge que no totes les persones que han viscut violències encaixen en aquesta construcció de víctima passiva, ni viuen la violència de la mateixa manera, per exemple, com un fet traumàtic, inhabilitant i que anul·la la seva agència i capacitat d'elecció o decisió.

Desconstruir el binomi agressor/víctima. Tant les professionals com les persones que acompanyem estem socialitzades en una sèrie de mandats, rols i estereotips de gènere sòlidament assentats i normalitzats en la nostra societat, que ens diuen com ha de ser, sentir, pensar o actuar una persona que ha estat agredida o ha viscut violència de gènere, i també com ha de ser, sentir, pensar o actuar una persona que n'ha exercit. El binomi dona-víctima passiva i home-agressor violent ha estat un relat hegemònic socialment que també ha estructurat la configuració dels serveis i recursos i ha influït en els models d'atenció i acompanyament professionals.

Quan s'essencialitzen les característiques de la feminitat i la masculinitat tradicionals també es naturalitza la idea de subjecte víctima en les dones o en les persones amb una expressió de gènere femenina, així com la idea d'agressor en els homes o persones amb expressions de gènere masculines. En aquest sentit, pel que fa a la intervenció professional, la perspectiva de la diversitat sexual i de gènere planteja el repte de desmuntar la

categoria de víctima/agressor. Aquest repte es fa encara més urgent en relació amb l'atenció a persones LGTBI, en què el binomi víctima-femení/na i agressor/a-masculí/na es dilueix totalment.

Model ecològic. Es tracta d'un model¹⁴ que, adaptat a la problemàtica de les violències de gènere vers les persones LGTBI, permet una comprensió integral, així com desenvolupar propostes d'intervenció a diferents nivells. Des d'aquesta perspectiva, les violències vers les persones LGBTI es produeixen d'acord amb una sèrie de factors que actuen de forma interrelacionada a diferents nivells, i no només a un nivell intern, individual o personal.

El macrosistema és el nivell més ampli. Fa referència a l'ordre social, al conjunt de normes i creences de la societat sobre el gènere i la sexualitat que ordenen com s'ha de comportar un "home" i com s'ha de comportar una "dona". En la nostra relació amb el macrosistema, mitjançant un procés de socialització de gènere que ens indica què s'espera de nosaltres, les persones incorporem quins són els nostres límits d'actuació i quines relacions podem o no establir. Les identitats que no aconsegueixen les normes sexuals i de gènere són assenyalades com a errors de la normalitat i sotmeses a la reprovació social. L'ecosistema és el nivell intermedi entre la cultura i els individus. Es tracta de les institucions socials (mercat laboral, àmbit jurídic, recursos d'habitatge, serveis de salut, educació, mitjans de comunicació, etc.). El nivell de les relacions interpersonals és el microsistema. La família, la parella, les amistats i l'entorn són la unitat bàsica d'aquest nivell.

Per tal d'entendre l'experiència d'una persona LGTBI en situació de violència, hem de tenir en compte els tres nivells que actuen, es relacionen i conformen una realitat complexa.

14 · El model ecològic multidimensional proposat per Urie Bronfenbrenner l'any 1979 va ser adaptat a la problemàtica de la violència intrafamiliar per Graciela B. Ferreira i Jorge Corsi. B. Ferreira, G., 1992, *Hombres violentos, mujeres maltratadas. Aportes a la investigación y tratamiento de un problema social*.

► 5.2. Principals dificultats d'accés als serveis i recursos d'atenció

La major part dels serveis d'atenció a dones o a situacions de violències de gènere presenten dificultats quant a l'accés de les persones LGBTI. Les principals barreres a què han de fer front es poden distingir en dues tipologies: barreres estructurals i barreres interpersonals.

• 5.2.1. Barreres estructurals

Les barreres estructurals es relacionen amb la forma com es dissenyen els serveis i recursos i també amb els models d'intervenció professional. Aquesta forma fa que no siguin prou accessibles i inclusius per a les persones LGBTI i que, per tant, no tinguin prou impacte en les persones amb sexualitats i gènere no normatius.

Les principals característiques de les barreres que tenen a veure amb l'estructura dels serveis i amb el seu impacte són:

- Manca de visibilitat de la diversitat sexual i de gènere i de les problemàtiques que afecten les persones LGBTI en els noms dels serveis, els materials i els recursos per a professionals. També en els materials de difusió, webs, cartells, fulletons dirigits a la ciutadania o a les persones afectades i dins dels espais d'atenció mateixos.
- Falta de coordinació dels serveis d'atenció a dones i de violència de gènere amb les associacions, entitats i xarxes d'organitzacions LGTBI del territori, cosa que pot conduir a:
 - a. Dificultats i manca de derivacions a causa del desconeixement del servei per part de les organitzacions LGTBI del territori.
 - b. Desconeixement per part de les professionals d'atenció dels recursos que ofereixen les organitzacions LGBTI del territori, que poden donar suport a les persones en situació de violència.

- Resistència o rebuig per part de les professionals, que pot tenir l'origen en:
 - a. Manca de coneixement sobre el fet LGBTI (per exemple, sobre la diversitat d'orientacions sexuals i identitats de gènere) i d'habilitats i eines professionals per abordar la diversitat sexual i de gènere.
 - b. Manca de sensibilització i de coneixement sobre la realitat de la violència que viuen les persones LGBTI.
 - c. Existència de mites i prejudicis sobre les relacions sexo-afectives entre persones LGBTI, cosa que pot contribuir a minimitzar el risc i la necessitat d'atenció i suport. Per exemple, es projecta que les relacions lesbianes són igualitàries, no violentes, dolces i que, si existeix violència, és bilateral. Mentre que, en el cas de les parelles gais, pot haver-hi tendència a qualificar la situació de violència com un conflicte o també com una agressió mútua, com un comportament sexual o com una versió del BDSM. En la mateixa línia, es pot pressuposar que per a un home gai és més fàcil deixar o sortir de la relació.

• 5.2.2. Barreres personals o interpersonals

Les barreres personals o interpersonals fan referència a les percepcions que tenen les persones LGBTI sobre què és una situació de violència (identificació) i sobre els recursos d'atenció, així com referència a experiències prèvies de victimització secundària.

Amb molta freqüència, es relacionen també amb la percepció que les persones LGBTI tenen de si mateixes i, per tant, amb la LGTBIfòbia interioritzada, producte de l'impacte de les violències o de les múltiples situacions de discriminació viscudes.

Algunes de les característiques de les barreres interpersonals són:

- Creença que en les relacions LGTBI no hi ha violència en la parella. Es tracta del mite que les relacions LGTBI són igualitàries en si mateixes. Aquesta fantasia pot portar a no donar importància als senyals d'alerta

i a dinàmiques de control i manipulació en la parella.

- Percepció que l'agressió, la discriminació o la situació de violència no té importància i no és prou greu per demanar ajuda o buscar suport.
- Allunyament dels recursos i desconfiança en els serveis d'atenció a causa d'experiències prèvies, pròpies o alienes, de tracte no adequat o discriminatori. Aquestes experiències poden haver-se produït en recursos especialitzats per a dones o bé en altres recursos, com ara serveis sanitaris (atenció primària, ginecològica, unitats d'identitat de gènere, discriminació en sol·licitar reproducció assistida, etc.), oficines d'atenció ciutadana, cossos policials, etc. També es poden haver generat arran d'altres experiències de victimització secundària.
- Tendència de moltes persones LGBTI a no demanar ajudar i a evitar recórrer als recursos d'atenció per por a ser estigmatitzades, per temor a les represàlies, per falta de suport familiar o per por al rebuig de l'entorn en visibilitzar que són LGBTI, per l'elevada freqüència dels atacs o per discriminacions que la persona ha viscut i la consegüent normalització que ha desenvolupat.
- Desconeixement de la xarxa de serveis i creença que els recursos d'atenció en violència no són per a persones LGBTI, que són LGTBIfòbics o que no es prendran seriosament la situació de discriminació, l'agressió o la violència.

ESCENARIS DE LA VIDA REAL

A continuació, es mostren algunes de les barreres que troben les persones LGTBI en intentar accedir als serveis de suport¹⁵.

- Ets una dona lesbiana i truques a la policia després d'un atac físic per part de la teva parella. Per protegir-se, ella també et denuncia. La policia no sap qui està exercint violència i decideixen arrestar-te perquè ets més masculina.
- Ets un home trans. El teu metge o la teva metgessa es nega a utilitzar el teu nom i gènere sentit. Quan el teu company t'ataca, has de triar entre rebre assistència sanitària transfòbica o no rebre atenció.
- Ets una dona trans. Durant un procés de selecció laboral, et fan preguntes invasives sobre el teu cos, com ara "has fet una transició?", per tal de veure si ets apta per la feina. Estàs desesperada per allunyar-te d'una situació de maltractament dins la parella i per sortir de la situació de dependència econòmica respecte de la persona agressora. Per això, decideixes respondre les preguntes, però, a partir de les teves respostes, et rebutgen pel lloc de feina.
- Ets un home gai que ha sortit del seu domicili per fugir d'una relació de violència. Acudeixes a un servei per demanar un recurs d'acollida d'emergència. Et responen que els únics disponibles no accepten homes. La teva única opció és acudir a un centre per a persones sense llar,

15 · Aquests casos s'han recollit de les recomanacions de Galop *Barriers Faced by LGBT people in Accessing Non-LGBT Domestic Violence Support Services* ("Barreres enfrontades per persones LGTBI per accedir a serveis de suport a la violència domèstica no-LGBT").

Per descarregar el material original en anglès:

<http://www.galop.org.uk/wp-content/uploads/For-Service-Providers-Barriers.pdf>

on tens por de ser rebutjat per ser gai.

- Ets un home bisexual de Pakistan que viu Catalunya i has regularitzat la teva situació administrativa en casar-te amb la teva parella, que és autòctona. Ara estàs en una situació de maltractament. La teva parella et fa amenaces d'outing a la teva família, et diu que seràs deportat si alguna vegada el denuncies, el deixes o et divorcies. Has contactat amb un servei local d'atenció a situacions de violència masclista, on es neguen a oferir-te suport, ja que no proporcionen acompanyament a homes. Vius sota la constant amenaça de la deportació al teu país, on l'homosexualitat està durament castigada.

Caixa d'eines 5. Escenaris de la vida real. Elaboració pròpia.

► 5.3. Claus per millorar l'accessibilitat dels serveis d'atenció en violència

A continuació, es presenten algunes propostes que poden millorar l'accessibilitat dels recursos i serveis d'atenció en violència i contribuir a fer-los més inclusius amb la diversitat sexual i de gènere. Es tracta, principalment, d'**adequar els serveis d'atenció a la realitat de les persones del col·lectiu LGTBI**, a les quals es vol incloure a partir d'adaptar els instruments i les accions, així com el recurs mateix, a les seves necessitats i especificitats.

- **Disposar d'instruments de recollida d'informació.** El primer pas per ampliar els perfils als quals va dirigit un servei és disposar d'una base de dades i de fitxes de recollida d'informació. És a dir, disposar d'instruments que facilitin, no només el seguiment i l'avaluació del cas concret, sinó una anàlisi més general sobre l'accessibilitat del servei, sobre quins perfils es queden fora, però també sobre quina és la tipologia de demandes i la realitat de les violències que viuen les persones LGTBI.

Aquests instruments poden tenir un doble objectiu:

Per una banda, recollir informació sobre els **tipus de perfils** que arriben al servei: edat, procedència, situació administrativa, nacionalitat, situació socioeconòmica, nivell educatiu, orientació sexual (gai, lesbiana, bisexual, pansexual, etc.), identitat de gènere (home cis, dona cis, home trans, dona trans o persona no binària), etc. Tenir registrada aquesta informació serveix per analitzar a quins perfils no està arribant el servei i com es poden introduir millores.

Per altra banda, recollir informació relacionada amb **l'àmbit i la tipologia de la demanda**, la via d'accés al servei, el tipus de relació amb la persona agressora o amb el fet discriminatori o violent, el nombre de consultes i d'atencions, si existeix o no una bibliografia o història

de violències acumulades en aquest o altres àmbits, pot facilitar el coneixement sobre quina és la realitat de les persones LGBTI, quines violències estan vivint i, per tant, quines són les seves necessitats. En la mateixa línia, la recollida de dades també és fonamental per desenvolupar indicadors tant de detecció i de risc com de recuperació.

- **Desenvolupar espais participatius de recollida de necessitats.**

Generar espais participatius on les associacions i col·lectius del territori manifestin les seves demandes i necessitats és també una forma d'apropar els serveis a la realitat de les persones LGBTI i pot ser un primer pas per adequar-los a les seves necessitats. En els territoris petits, o en aquells on no existeix un teixit social associatiu LGTBI, per suplir aquesta manca d'interlocució es pot comptar amb persones clau o altres agents socials que siguin referents en matèria de diversitat sexual i de gènere. Una altra possibilitat és treballar amb organitzacions LGTBI no locals, sinó de territoris més propers o semblants.

- **Repensar el nom del servei.** Considerar la possibilitat d'un canvi o modificació del nom del servei per tal que sigui prou inclusiu, reflecteixi la diversitat de perfils de la població a la qual vol arribar i interpel·li la comunitat LGBTI en conjunt o els sectors concrets del col·lectiu dels quals es vol reforçar l'accessibilitat.

Per exemple, explorar si el nom dels SIADs/PIADs és prou inclusiu amb les dones lesbianes o trans. També, si termes com "homofòbia" o "gai", presents als noms d'algunes entitats del tercer sector especialitzades en atenció LGTBI, interpel·len les dones lesbianes i bisexuals o les persones trans, així com repensar si el concepte paraigües "diversitat afectiva i sexual" que es fa servir a alguns SAIs inclou les persones trans.

- **Incorporar la diversitat sexual i de gènere en la informació i comunicació del servei,** en els materials de difusió i informació (cartells,

díptics, fulletons, etc.), webs, taulers d'anuncis, campanyes de sensibilització i en els espais d'atenció. Per exemple, utilitzar frases clares i directes dirigides a la ciutadania sobre les formes de violència, agressions i discriminacions que afecten les persones LGTBI.

- **Comunicar amb claredat quins tipus de recursos i de suport s'ofereixen** a les persones LGTBI en les accions i materials de difusió i comunicació del servei, i visibilitzar especialment l'atenció a aquells perfils dins del col·lectiu LGTBI que es troben en situacions de més vulnerabilitat, com, per exemple, les dones trans.
- **Incorporar als equips d'atenció persones expertes en diversitat sexual i de gènere i en atenció a les violències**, preferiblement, persones LGTBI, així com oferir i facilitar formació a la resta de persones de l'equip i proporcionar recursos i materials (guies, informes, bibliografia, etc.) per millorar les habilitats i competències professionals en la matèria.
- **Desenvolupar o reforçar formes d'atenció que no impliquin la presencialitat**, com l'atenció telefònica o el suport en línia (correu electrònic o missatgeria instantània). Aquestes formes són especialment efectives en el cas de la població més jove, les persones que es troben en entorns no urbans o que tenen la seva mobilitat reduïda.
- **Desenvolupar o millorar la comunicació** i la coordinació amb els serveis generalistes del territori (serveis socials, habitatge, salut, ocupació, infància i joventut, educació, etc.) i amb les entitats especialitzades, així com establir vincles amb les organitzacions LGTBI i feministes del territori, per tal d'enfortir el coneixement del servei, millorar les derivacions i evitar periples innecessaris per part de les persones ateses o altres formes de victimització secundària.

- **Fer servir en tot moment un llenguatge inclusiu i no pressuposar el gènere i l'orientació sexual.** Per exemple, fer servir el terme “parella” en comptes de “marit”, “dona”, “nuvi” o “núvia”, així com respectar el gènere i el nom de la persona atesa. També és important no pressuposar que la persona agressora és necessàriament la parella de la persona atesa. En molts casos, pot ser un familiar o una persona de l'entorn (barri, feina, escola, etc.).
- **Fugir dels estereotips racistes relacionats amb la procedència i la identitat cultural o religiosa.** No s'ha de pressuposar que les persones d'altres orígens o que pertanyen a altres comunitats ètniques o religioses, necessàriament, viuen la sexualitat o el gènere d'una forma més conservadora o reaccionària que la majoria de gent autòctona. En el context actual d'auge de la xenofòbia i dels discursos de l'extrema dreta, es fomenta un ús instrumental dels drets del col·lectiu LGTBI per promoure discursos racistes, especialment, islamofòbics. Les persones migrades i refugiades, així com de minories ètniques o religioses, molt sovint pateixen els prejudicis i estereotips socials a causa d'una mirada etnocèntrica que, sovint, les considera essencialment LGTBIfòbiques.

► 5.4. Elements a tenir en compte en l'atenció directa i l'acompanyament

L'objectiu d'aquest apartat és facilitar alguns elements que puguin millorar la praxi professional. Les propostes que s'ofereixen no es presenten acabades, sinó que estan pensades com un bon punt de partida perquè els serveis elaborin els seus propis models, metodologies d'intervenció i protocols d'atenció.

- **Acompanyament en la identificació.** Són diversos els factors que dificulten la identificació de les violències per part de les persones LGBTI.

Pel que fa a la violència en les relacions sexo-afectives entre persones LGBTI, molt sovint, aquestes relacions es presenten com a essencialment igualitàries i, quan hi ha violència, és vista com una situació bidireccional. En la mateixa línia, el binomi agressor-home, víctima-dona, tampoc facilita la identificació, ni per part de la persona que està rebent la violència ni de la que l'està exercint.

Respecte a altres àmbits on pot haver-hi situacions de violència, com podria ser l'àmbit familiar, l'educatiu, el laboral o l'entorn, l'elevada freqüència dels atacs i les agressions, així com la impunitat o la complicitat de l'entorn, també contribueixen al fet que les persones LGBTI normalitzin agressions o situacions de violència.

- **Detecció i identificació.** Durant la intervenció, és clau distingir entre detecció professional i acompanyament en la identificació. És a dir, com a professionals, hem de tenir tot un marc conceptual sobre les violències de gènere, així com instruments que ens ajudin en la detecció. Però, al mateix temps, hem de desenvolupar les habilitats necessàries per evitar col·locar en la persona atesa el nostre relat professional o les nostres concepcions sobre què és o no violència. Això implica treballar a partir de la demanda i de les necessitats de la persona i no confondre l'estratègia de detecció professional amb el procés d'identificació de la persona.
- **Posar l'agència de la persona al centre.** Acompanyar les persones LGBTI tractant-les com a agents actius, sense jutjar ni victimitzar, implica treballar a partir de la seva història, entendre la persona com a subjecte de la seva vida i valorar les seves estratègies d'afrontament de la violència, les desigualtats o la discriminació. Implica recuperar les experiències, estratègies i aprenentatges de la persona i facilitar-li que pugui anar adquirint o enfortint les seves eines i recursos propis, per transferir aquestes vivències a altres àmbits on està tenint lloc la discriminació, l'abús o la violència.

- **Visió no lineal o evolutiva del procés.** Aquesta idea parteix de la premissa que la persona atesa no sempre incorporarà els canvis, que la trajectòria pot ser discontinua i que s'ha de respectar i no forçar la identificació ni imposar la decisió de sortida de la situació de violència. Per exemple, si parlem de la violència en les relacions sexo-afectives LGBTI, segons el moment del cicle de la violència en què estigui la persona atesa i si, concretament, està en el moment de "lluna de mel", hem d'integrar que no serà possible que la persona treballi la sortida de la relació. En aquest sentit, és clau acordar amb la persona qualsevol acció de transformació, respectar les seves decisions i no forçar ni induir les trajectòries.

► 5.5. Qüestions per repensar els circuits d'abordatge de les violències masclistes

Incorporar **l'atenció a persones LGTBI dins dels circuits de violències masclistes** planteja importants reptes a diferents nivells. Principalment, suposa un procés de reflexió i canvi de molta complexitat, que abasta **diferents nivells interinstitucionals**, que involucra **serveis i professionals de diferents àmbits** i que requereix **recursos econòmics i tècnics** per desenvolupar-lo.

Partint d'aquesta complexitat, implica repensar i redefinir almenys aquests elements:

- les **funcions de professionals i serveis** de la xarxa de diferents àmbits,
- les pautes i vies d'**accés** als recursos,
- els criteris de **derivació**,
- els instruments de **coordinació professional**,
- i els mecanismes de **treball en xarxa entre serveis i recursos de diferents àmbits** (violència masclista, LGBTI, social, sanitari, seguretat, educatiu, laboral, etc.).

Amb l'objectiu de facilitar la inclusió de **l'atenció a persones LGBTI dins dels diferents circuits territorials d'abordatge de les violències masclistes**, a continuació es proposen algunes preguntes que poden guiar una possible anàlisi sobre què implica ampliar aquesta cobertura. No cal dir que aquestes preguntes hauran de ser adaptades a la realitat dels recursos i serveis de cada territori.

- Quin ha de ser el rol dels diferents professionals i serveis de la xarxa?
- Les professionals del circuit que acompanyen processos de recuperació tenen la formació, les habilitats i les eines i recursos materials per desenvolupar una atenció de qualitat i respectuosa amb el fet LGBTI?
- Què implica, en termes econòmics i de personal, pels diferents recursos i serveis de la xarxa ampliar la seva cobertura?
- Com es poden definir les vies i canals d'accés al circuit per millorar l'accessibilitat de les persones LGBTI?
- Els criteris de derivació inclouen la perspectiva de la diversitat sexual i de gènere? Per exemple, les persones LGBTI que han exercit violència en la parella poden ser derivades a un servei d'atenció a homes com podria ser el SAH¹⁶ a la ciutat de Barcelona?
- Les professionals del circuit, tant de serveis específics com dels àmbits social, sanitari o de seguretat, coneixen els recursos que ofereixen els serveis d'atenció LGBTI? I a l'inrevés?
- Les professionals del circuit coneixen què ofereixen les entitats

16 · El SAH és un servei per promoure les relacions no violentes i enfocat a la recuperació d'homes cis heterosexuales que han exercit violència contra les seves parelles dones.

professionalitzades del tercer sector? I a l'inrevés?

- En quins casos s'han de posar en marxa instruments i actuacions específiques compartides que tinguin en compte les característiques pròpies del col·lectiu LGTBI? Per exemple:
 - Els sistemes de registre d'informació dels serveis i la sistematització de dades compartides inclouen la mirada de la diversitat sexual i de gènere?
 - Els indicadors de detecció i diagnosi, així com els instruments de valoració del risc, estan adaptats a la realitat de les violències que viuen les persones LGTBI?
- Quins recursos d'acollida poden ser més adients per a un home gai o trans que es troba en una situació de violència amb risc alt i ha de sortir del domicili de forma urgent o que es troba en situació d'exclusió residencial?
- Com es pot adaptar el funcionament dels recursos d'acollida, tant d'urgència com de mitja o llarga estada, per atendre dones lesbianes o trans?
- Es poden aprofitar les instàncies de coordinació institucional i tècnica existents al circuit o s'han de desenvolupar estructures de coordinació pròpies per garantir l'atenció a les persones LGTBI?

Incorporar la diversitat sexual i de gènere als serveis d'atenció en violència masclista, així com la perspectiva de gènere en els recursos per a persones LGBTI, implica un llarg **procés de reflexió i canvi** de molta complexitat.

Com hem vist al llarg del text, comporta repensar des del disseny i el funcionament dels serveis i recursos, fins a les metodologies d'intervenció i els models d'atenció i acompanyament en violència. Implica, sens dubte, comptar amb equips amb personal prou format i amb la mirada de la diversitat sexual i de gènere incorporada transversalment. Cal, també, dissenyar eines d'intervenció: redefinir models, desenvolupar instruments específics de valoració del risc, eines per mesurar l'impacte de la violència i per avaluar els processos de recuperació.

Des de la Fundació Surt, creiem que aquesta publicació no resol aquestes qüestions, però suposa un **primer pas en aquesta direcció**. Els dos anys del projecte Look Wide han permès obrir algunes d'aquestes qüestions i han facilitat espais polítics i tècnics per començar a treballar en la direcció **d'ampliar la mirada sobre les violències de gènere i fer els serveis més inclusius**.

Indiscutiblement, aquest procés de canvi planteja **el repte d'involucrar també diversos nivells institucionals**. El compromís i la voluntat política i l'obligació de dotar dels recursos tècnics i econòmics necessaris és fonamental. Cal destacar, però, que a Catalunya i, especialment, a la ciutat de Barcelona des de la creació de la Regidoria de Feminismes i LGTBI, es compta amb un context prou favorable, quant a la perspectiva política interseccional i quant a recursos, i s'ha prioritzat la promoció de la diversitat sexual i de gènere en l'agenda municipal de les polítiques feministes.

Pel que fa a la resta de territoris de la demarcació de Barcelona, el fet que les polítiques d'igualtat de dones, gènere o feministes comptin amb una tradició de dècades, estiguin prou assentades i disposin de personal tècnic específic format en feminismes, igualtat o violència masclista, en molts casos, està facilitant també el desenvolupament de polítiques LGTBI. En aquest escenari, arran de la Llei 11/2014, les polítiques LGTBI han emergit amb força, impulsades pels equips polítics i tècnics dels ens locals i amb el suport d'altres nivells, com la Diputació de Barcelona o la Generalitat de Catalunya.

Conscients del **privilegi que brinda un context polític tan favorable, per anar més enllà en l'anàlisi crítica de les polítiques públiques**, des d'aquestes pàgines es vol apuntar una reflexió més àmplia sobre els objectius i reptes que plantegen les polítiques d'igualtat LGTBI. Què han de transformar les polítiques LGTBI? Quin lloc han d'ocupar aquestes polítiques dins l'estructura de l'administració pública, en general, i dels ens locals, en particular? Quin paper ha de jugar la diversitat sexual i de gènere en les polítiques socials, d'ocupació, de salut, d'habitatge, de migració, d'urbanisme, etc.? Si es considera que les desigualtats home-dona i les desigualtats que viuen les persones LGTBI formen part d'un mateix sistema sexe-gènere i tenen una mateixa font d'opressió, en quins moments calen accions específiques i quan s'han d'articular respostes interseccionals? En quins moments s'han de posar en marxa serveis propis i quan és més adient optimitzar els recursos per desenvolupar actuacions compartides?

L'aposta per ampliar la mirada de les violències masclistes des de la perspectiva de la diversitat sexual i de gènere, a més de repensar i redefinir la conceptualització dels serveis i les metodologies d'intervenció professional, implica també **redefinir el funcionament dels circuits actuals**, des de l'acció coordinada i el treball en xarxa entre els diferents agents i serveis especialitzats en violència masclista, **així com dels àmbits sanitari, social, policial, judicial, educatiu, etc.**

La major part d'aquests plantejaments, però, excedeixen les possibilitats d'aquesta publicació i, per tant, no han trobat una resposta en les seves pàgines. Per això, per acabar, des d'aquí volem fer una crida als diferents agents que actuen en l'àmbit de la igualtat de gènere i LGTBI i en l'abordatge de les violències; una **crida al compromís polític i tècnic compartit, per tal de generar espais de treball per anar responant aquestes o altres fites** que facin de les polítiques d'igualtat, polítiques veritablement inclusives i transformadores.

Esperem que aquest material hagi aportat el seu granet de sorra en aquest camí conjunt per imaginar noves formes de seguir construint societats més justes i igualitàries.

GLOSSARI

Agressió: És un atac per causar danys. L'agressió pot ser física o psíquica. Suposa emprar intencionadament la violència per fer mal a una altra persona.

Agressió sexual: Ús de la violència física i/o psíquica per fer un ús premeditat de la sexualitat com a arma per demostrar poder sobre una altra persona i abusar-ne.

Amençar: Deixar entendre que es vol fer mal a una altra persona.

Assetjament sexual: Qualsevol comportament, verbal o físic, de naturalesa sexual o amb connotacions sexuals, que tingui el propòsit o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat d'una persona, en particular quan es crea un ambient intimidatori, degradant o ofensiu.

Assetjament per raó de sexe: Qualsevol comportament no desitjat relacionat amb el sexe o el gènere d'una persona que tingui el propòsit o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat d'una persona, en particular, quan es crea un ambient intimidatori, degradant o ofensiu.

Atenció: Accions destinades a què una persona pugui superar les situacions i les conseqüències generades per l'abús en els àmbits personal, familiar i social, tot garantint-ne la seguretat i facilitant-li la informació necessària sobre els recursos i els procediments necessaris perquè pugui resoldre la situació.

Bisexual: Persona que es pot sentir atreta emocionalment o sexualment per persones de diferents gèneres.

Cissexual (o cis): Persona que no és trans, és a dir, que s'identifica amb la identitat de gènere que li ha estat assignada en néixer.

Conflicte: Intercanvi o confrontació d'opinions diverses. Situació en la qual dues o més parts estan en desacord o tenen interessos diferents.

Detecció: Posada en funcionament de diversos instruments teòrics i tècnics que permetin identificar i fer visibles les violències de gènere, tant si

apareixen de forma precoç com de forma estable, i que permetin, també, conèixer les situacions en què s'ha d'intervenir, per tal d'evitar-ne el desenvolupament i la cronicitat.

Discriminació: Procés de divisió i jerarquitització en grups socials que crea desigualtats. Com a resultat, els grups situats en les posicions superiors obtenen una posició privilegiada, mentre que els de sota són discriminats. Si s'exerceix el poder de dalt a baix (cosa que pot succeir individualment, però també institucionalment i estructuralment), es produeix la discriminació.

Discriminació directa: Situació en què una persona és tractada menys favorablement per altres persones.

Discriminació indirecta: Situació en què una disposició o pràctica aparentment neutra posa unes persones en desavantatge respecte a d'altres.

Discriminació múltiple: Es produeix quan una persona es troba afectada al mateix temps i de forma creuada per més d'un eix d'opressió (gènere, sexualitat, procedència, raça, classe social, religió, etc.). Per exemple, en el cas de l'accés al mercat laboral de les dones lesbianes, es produeix una doble discriminació: com a dones i com a lesbianes.

Expressió de gènere: L'expressió d'una persona com a dona o com a home (o com ambdues categories o com cap de les dues) en la presentació externa o l'aparença a través del comportament, la indumentària, el pentinat, la veu, els trets físics, etc. L'expressió de gènere es veu notablement condicionada per les expectatives socials que les persones tenen sobre com s'han de comportar els homes i les dones. L'expressió de gènere no ha de ser fixa ni ha de coincidir necessàriament amb el sexe o la identitat de gènere de la persona.

Gènere: Construcció cultural i social que defineix les diferents característiques emocionals, afectives i intel·lectuals i els comportaments que cada societat assigna com a "propis" i "naturals" a dones i homes.

Heteronormativitat: Es tracta d'entendre l'heterosexualitat no només com una pràctica sexual, sinó també com un sistema social; una imposició que el patriarcat realitza mitjançant els diversos discursos mèdics, artístics,

educatius, religiosos, jurídics, etc. i a través de diverses institucions que presenten l'heterosexualitat com a necessària per al funcionament de la societat i com l'únic model vàlid de relació afectivosexual.

Identitat de gènere: Es refereix a l'experiència de gènere interna i individual de cada persona, que pot correspondre's o no amb el sexe que van assignar-li en néixer.

Interseccionalitat: Enfocament feminista que posa l'accent en l'entrellaçament de diversos sistemes d'opressió i, per tant, de diferents categories socials que generen desigualtat, com són el gènere, l'ètnia, la classe social o l'orientació sexual. L'objectiu de les perspectives interseccionals és analitzar la interacció de diferents posicions de desigualtat social i il·lustrar que les formes d'opressió no es poden afegir com a suma, sinó que s'han de tenir en compte en la seva interacció. Aquesta perspectiva permet analitzar múltiples relacions de desigualtat i opressió que no es poden explicar només per la categoria de gènere.

Persones intersexuals o amb un desenvolupament sexual divers (DDS): Són persones que presenten una combinació intermèdia o atípica de trets físics i caràcters sexuals primaris i secundaris que s'atribueixen a homes i/o dones, com ara una combinació poc freqüent de cromosomes, variabilitat genètica o gonadal o diferències sexuals congènites. Investigadores expertes com Núria Gregori assenyalen que la intersexualitat, en el nostre context, no és una qüestió identitària; no existeix la comunitat ni el moviment intersexual.

LGTBI: Sigles que es fan servir per fer referència col·lectivament a les persones lesbianes, gais, trans, bisexuals i intersexuals.

LGTBifobia: Hostilitat general, psicològica i social, dirigida a persones LGTBI. Construcció social que promou l'heterosexualitat com a única sexualitat acceptada i que crea una jerarquia de la sexualitat. Per a moltes autores feministes, l'arrel de l'homo-lesbos-trans-bi-inter-fòbia és el sexisme, que té el paper de controlar la sexualitat i suprimeix qualsevol conducta que sobrepassi els límits entre gèneres. Tot i que, en aquest sentit, l'homofò-

bia, la lesbofòbia, la transfòbia, la bifòbia i la interfòbia formen part d'un mateix fenomen, és important distingir-les, perquè tenen manifestacions i intensitats diferents.

Orientació sexual: La capacitat d'atracció emocional, afectiva i sexual profunda de les persones envers persones d'un altre gènere, del mateix gènere o de més d'un gènere, així com les relacions íntimes i sexuals que hi estableixen.

Outing: Procés de fer pública l'orientació sexual o la identitat de gènere d'una persona sense el seu consentiment. També es denomina outing al fet de revelar l'estatus serològic d'una persona.

Sortir de l'armari: El procés de realitzar, acceptar i revelar la identitat pròpia com a persona lesbiana, gai, bisexual, trans, etc. El concepte en si és heteronormatiu, ja que són les persones no heterosexuales o cis les que han de revelar aquest fet a les altres. Sortir no és un acte únic, ja que les persones LGBTI decideixen o es veuen obligades a sortir diverses vegades durant la seva vida, davant diferents persones o contextos, per exemple, la família, companyes de feina, amistats, veïnes, professionals, etc.

Persones trans: Les persones trans són persones amb una identitat de gènere diferent del gènere assignat en néixer. Les persones trans poden o no expressar el seu gènere mitjançant l'elecció de roba, modificacions del cos (que poden incloure procediments mèdics) o altres manifestacions de gènere. La paraula "trans" s'utilitza sovint com a categoria paraigües que engloba totes les expressions i identitats de gènere no normatives. Hi ha gairebé tantes maneres de viure la identitat trans com persones trans.

Transfòbia: Discriminació i conductes negatives cap a la no conformitat de gènere o cap a la transgressió de gènere, com ara l'aversion a les dones masculines, els homes femenins, les persones cross dressers, trans o d'altres que no es corresponen amb els estereotips de gènere.

Víctima: Persona afectada per un procés que li produeix dany, patiment o perjudici.

Victimització: Procés mitjançant el qual una persona arriba a ser víctima.

Victimització primària: Trauma inicial pel qual una persona resulta víctima.

Victimització secundària: Fase de recaiguda en el dany o patiment sofert per la víctima en prendre contacte amb institucions o professionals relacionats amb la intervenció sobre el seu problema.

Violència: Acte d'abús d'una persona cap a una altra. Tot acte que suposa un atemptat per la vida, la integritat física i/o psíquica o la llibertat d'una persona o que compromet greument el desenvolupament de la seva personalitat.

Violència econòmica: Privació intencionada i no justificada de recursos per al benestar físic i psicològic d'una persona i de les seves filles i fills, així com la limitació en la disposició dels recursos propis i compartits en l'àmbit de la família, domèstic, de convivència o de la parella.

Violència en la parella o en les relacions sexo-afectives: Violència física, psicològica, sexual o econòmica exercida en l'àmbit de la parella o de les relacions sexo-afectives del tipus que siguin (de convivència, esporàdiques, de pagament, etc.)

Violència física: Qualsevol acció no accidental que provoqui danys físics i malalties.

Violència psicològica: Qualsevol conducta o omissió intencional que produeixi en una persona desvalorització o patiment, mitjançant amenaces, humiliacions, vexacions, exigència d'obediència o submissió, coerció verbal, insults, conductes de restricció, conductes destructives (referides a objectes de valor econòmic o afectiu per a la víctima i el maltractament d'animals domèstics), culpabilització en les conductes violentes o qualsevol altra limitació del seu àmbit de llibertat.

Violències de gènere: Violència que s'exerceix contra les dones i les persones amb identitats i sexualitats no normatives, com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder dels homes sobre les dones i que, produïda per mitjans físics, econòmics o psicològics, incloses les amenaces, les intimidacions i les coaccions, tingui com a resultat un dany o un patiment físic, sexual o psicològic, tant si es produeix en l'àmbit públic com en el privat.

REFERÈNCIES

Alldred, Pam (2012) Gap Work: Improving Gender-Related Violence Intervention and Referral Through 'Youth Practitioner' Training. Informe de projecte. Programa DAPHNE III. UE.

Alldred, Pam i Biglia, Barbara (2015). Gender-Related Violence and Young People: An Overview of Italian, Irish, Spanish, UK and EU Legislation. *Children & Society*, 29(6), 662-675.

Alldred, Pam et al (2015). *Training for Youth Practitioners on Tackling Gender-Related Violence*. Informe de projecte. Programa DAPHNE III. UE.

Arcilesbica Roma (2011). *Eva contro Eva*. Informe de recerca.

Àrea Drets de Ciutadania, Participació i Transparència. Direcció de Feminismes i LGTBI. (2017). Avaluació del Circuit Barcelona contra la Violència Masclista. Recuperat de http://ajuntament.barcelona.cat/bcnantimasclista/sites/default/files/avaluacio_circuit_acc.pdf

Biglia, Barbara i Jiménez, Edurne (2015). *Jóvenes, género y violencias: hagamos nuestra la prevención: Guía de apoyo para la formación de profesionales*. Tarragona: URV.

Coll Planas, Gerard i Cruells, Marta (2013). La puesta en práctica de la interseccionalidad política: el caso de las políticas LGTB en Cataluña.

Coll-Planes, Gerard; García-Romeral, Gloria; Mañas, Carmen i Navarro-Varas, Lara (2008). Cuestiones sin resolver en la Ley integral de medidas contra la

violencia de género: las distinciones entre sexo y género, y entre violencia y agresión. *Papers* 87, pp. 187-204. Recuperat de: <https://papers.uab.cat/article/view/v87-manas-coll-planasetal/pdf-es>

Directiva 2006/54/CE del Parlament Europeu i del Consell, de 5 de juliol de 2006, relativa a l'aplicació del principi d'igualtat d'oportunitats i igualtat de tracte entre homes i dones en matèria de treball i ocupació.

Directiva 2012/29/UE del Parlament Europeu i del Consell, de 25 d'octubre de 2012, per la qual s'estableixen normes mínimes sobre els drets, el suport i la protecció de les víctimes de delictes, i per la que es substitueix la Decisió marc 2001/220/JAI del Consell.

Dissens (2011). *Handbook Intersectional peer violence prevention*. Recuperat de <https://igiv.dissens.de/>

Galop (2017). *Barriers Faced by LGBT people in accessing non-LGBT domestic violence support services*. London: Galop, the LGBT+ anti-violence charity.

Giménez, Silvia et al (2019). *Estudio sociológico de las personas LGTBI sin hogar de la Comunidad de Madrid*. Madrid: FACIAM. Federación de Entidades y Centros para la Integración y Ayuda a Marginados.

Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la Violència de Gènere.

Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masculista.

Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia.

Lorde, Audre (1984). *Sister Outsider: Essays and Speeches*. Berkeley, CA: Crossing Press.

Magić, Jasna i Kelley, Peter (2018). *LGBT+ people's experiences of domestic abuse: a report on Galop's domestic abuse advocacy service*. London: Galop, the LGBT+ anti-violence charity.

Olivella, Maria (2016). *Explorando las (im)posibilidades de una ley interseccional sobre violencias de género en el estado español* (tesis doctoral). Universitat Rovira i Virgili, Tarragona.

Serra, Laia (9 de noviembre de 2016). Ley contra la Violencia de Género: ¿protege a las mujeres trans*? Pikara magazine.

Recuperat de <https://www.pikaramagazine.com/2016/11/ley-contra-la-violencia-de-genero-protege-a-las-mujeres-trans/>

Spade, Dean (2015). *Una vida "normal". La violencia administrativa, la política trans crítica y los límites del derecho*. Barcelona: Ediciones Bellaterra.

University of York (2019). *Developing an Intersectional Approach to Training on Sexual Harassment, Violence and Hate Crimes. Guide for Training Facilitators*. Recuperat de <http://usvreact.eu/new-training-guide/>

Walters, Mikel L., Chen, Jieru i Breiding, Matthew J. (2013). *The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey (NISVS): 2010 Findings on Victimization by Sexual Orientation*. Atlanta: National Center for Injury Prevention and Control/Centers for Disease Control and Prevention.